Een ander middel dat politici graag gebruiken is het lobbyen. Ook dit is iets wat in de wandelgangen gebeurt met als gevolg dat het volkomen buiten de controle van de kiezers om gaat.

Bij het lobbyen gaat het er om dat politici eerst onofficieel even met elkaar overleg plegen om alvast ongeveer het standpunt van de anderen te weten. Het kamerlid dat die honderd miljoen voor de bestrijding van jeugdwerkloosheid in de kamer wil behandelen, zal in de meeste gevallen – voor hij het in de kamer naar voren brengt – even bij de andere partijen polsen hoe zij over dat idee denken. Als die andere partijen laten blijken dat ze het met hem eens zijn en zijn voorstel bij de stemming zullen steunen, dan weet dat kamerlid als hij het officieel aan de minister vraagt, al dat zijn voorstel het bij de stemming zal halen.
Was dat kamerlid er bij het onderling overleg achter gekomen dat niemand wat voor zijn voorstel voelde, dan zou hij er waarschijnlijk nooit mee in de openbaarheid gekomen zijn. Dit soort dingen gebeurt dagelijks in de politiek; zo vaak dat veel politici er bijna niet meer buiten kunnen. Maar voor de mensen die naar de radio luisteren, naar de televisie kijken om een kamerdebat te volgen of het verslag later in hun krant lezen is dat erg jammer, want de enige informatie die zij krijgen, is wat in het openbaar gezegd wordt.

4

Geef een samenvatting van drie oorzaken van de afstand tussen de burgers en de politiek. Noem de oplossingen die ook in de tekst genoemd worden. Wat zou het effect van die oplossingen zijn?

5

Vind je het juist dat er op school meer tijd wordt besteed aan staatsinrichting?

4. DE GEMEENTE GEREGELD

Bewoners Dichtershof tegen nieuwbouw

Buurt bevecht eroscentrum

Krappe raadsmeerderheid
EROSCENTRUM GAAT DOOR

Werkgroep wil nader gesprek met minister

Ambtenaren groeien uit provinciehuis

Gemeenteraad akkoord met subsidie aan FC Groningen

Staten voor provinciaal overleg openbaar vervoer

‚Gemeenten volledig in tang van de provincie'

Rijk betaalt Noorden f 160 miljoen minder

Barre winter kostte Drenthe vijf miljoen

Kamer moet haast maken met behandeling over proefboringen

Statenleden dringen aan op gesprek met minister

Wetsontwerp ingediend tegen ontduiken fiscus

Beelaerts negeert verlangens Kamer

Regering kiest voor Duitse Leopardtank

Kamer en minister op één lijn
Geen verdere inkrimping Nederlandse scheepsbouw

Nederlands veto redt macht Europarlement

China wil praten met Vietnam

EEG houdt speciale conferentie over vervuiling van Rijn

Europees parlement wil landbouwprijzen drie procent hoger

NIVEAUS

Als je vindt dat er bij jou in de buurt een buurtfeest georganiseerd moet worden, dan kun je dat meestal wel met een paar buurtgenoten op touw zetten. Vaak is er wel een buurtvereniging die zich met dat soort zaken bezighoudt. Het kan natuurlijk ook zijn dat de zaak waar je mee aan de gang wilt veel ingewikkelder ligt. In jouw straat kunnen de kinderen niet veilig spelen, omdat de auto's er veel te hard rijden. Het mooiste zou zijn van de straat een woonerf te maken. Dat kun je als buurtbewoner of als buurtvereniging wel willen, maar de beslissing daarover wordt op een hoger niveau genomen. De gemeenteraad moet er namelijk geld voor ter beschikking stellen.

Voor een gemeente geldt hetzelfde verhaal. Heel veel dingen regelt een gemeente zelf; andere dingen kunnen ze niet alleen af. Daarover vallen de beslissingen op provinciaal niveau. Kan de provincie het alleen niet af, dan moet er op landelijk niveau een beslissing worden genomen. Er is altijd een baas boven baas. Een gemeente mag over heel veel zaken zelf beslissingen nemen zolang ze zich maar aan de provinciale en landelijke regels houdt. En de provincie moet zich op haar beurt houden aan de landelijke regels.
Zo zijn er ontzettend veel zaken waar landelijke en provinciale regels over zijn. Het openbaar onderwijs is daar een goed voorbeeld van. Gemeenten kunnen en mogen best zelf allerlei leuke dingen voor het onderwijs bedenken en ook uit gaan voeren als ze maar niet in strijd handelen met de landelijke voorschriften. Die zijn heel nauwkeurig uitgewerkt voor het onderwijs; maximaal zoveel leerlingen per klas, minimaal zoveel, aan die en die opleidingseisen moeten leraren voldoen, dat en dat moeten leerlingen voor het examen weten enz. Als gemeente heb je je daar aan te houden. Zo zijn er nog een heleboel voorbeelden te noemen die allemaal op hetzelfde neerkomen: landelijk is er ontzettend veel geregeld, vaak komen daar nog provinciale regels bij en de dingen die een gemeente zelf wil doen, die mogen alleen als ze niet in strijd zijn met de regels van de hogere overheden. En zulke dingen zijn er genoeg...

1

Dit hoofdstuk gaat over het niveau dat het dichtst bij huis is: de gemeente.

a **In welke gemeente woon je?**

b **Staat je school in dezelfde gemeente?**

c **Geef een overzicht van de steden en dorpen in jouw gemeente.**

d **Zoek op hoeveel inwoners jouw gemeente heeft.**

DE GEMEENTERAAD

Negen van de tien mensen die je vraagt: wie staat er aan het hoofd van de gemeente zullen antwoorden: de burgemeester. In artikel 152 van de grondwet kun je lezen dat dat antwoord fout is. Aan het hoofd van de gemeente staat de gemeenteraad. De gekozen vertegenwoordigers regelen het dus zelf en niet de burgemeester. Die is de voorzitter, die er net als een voetbalscheidsrechter voor zorgt dat het spel goed gespeeld wordt.

Kiezen en gekozen worden

	AKTIEF KIESRECHT (het recht om te kiezen)	PASSIEF KIESRECHT (het recht gekozen te worden)
GEMEENTERAAD	je moet nederlander zijn je moet in de gemeente wonen je moet tenminste 18 jaar oud zijn	je moet nederlander zijn je moet in de gemeente wonen je moet tenminste 23 jaar oud zijn je mag niet in dienst van de gemeente zijn
PROVINCIALE STATEN	je moet nederlander zijn je moet in de provincie wonen je moet tenminste 18 jaar oud zijn	je moet nederlander zijn je moet in de provincie wonen je moet tenminste 25 jaar oud zijn je mag niet in dienst van de provincie zijn
TWEEDE KAMER	je moet nederlander zijn je moet tenminste 18 jaar oud zijn	je moet nederlander zijn je moet tenminste 25 jaar oud zijn

2

a **Waarom zouden gemeenteambtenaren geen lid van de raad mogen zijn?**

b **Waarom zou je niet in de politiek (bijvoorbeeld de gemeenteraad) kunnen gaan zonder lid te zijn van een politieke partij?**

c **Welke beperkingen gelden er voor het actief kiesrecht? Hoe vind je dat?**

d **Waarom zouden die niet gelden voor passief kiesrecht?**

Bij de eisen waaraan je moet voldoen om gekozen te worden in de gemeenteraad, staat dus niet de verplichting dat je lid moet zijn van een politieke partij. In de praktijk is dat natuurlijk wel zo. Je wordt door de leden van je partij op een kandidatenlijst gezet. Op een vaste datum voor de gemeenteraadsverkiezingen levert jouw partij die lijst in. En al naar gelang het aantal stemmen dat jouw partij bij de verkiezingen krijgt en jouw plaats op die lijst, word je wel of niet in de gemeenteraad gekozen. De verkiezingen worden om de vier jaar gehouden.

Het aantal gemeenteraadsleden is afhankelijk van het aantal inwoners van de gemeente. Het aantal kan variëren van zeven raadsleden in de kleinste gemeenten (minder dan 3000 inwoners) tot vijfenveertig raadsleden in gemeenten met meer dan 200.000 inwoners. (Het aantal raadsleden is wel steeds oneven.)

COLLEGEVORMING

Zo gemiddeld een keer per maand vergadert de gemeenteraad. Dat is, voor al het werk dat er moet gebeuren om een gemeente te besturen, natuurlijk veel te weinig. Iedere dag moeten er dingen gebeuren; moeten er gesprekken gevoerd worden, moeten er brieven gelezen en ondertekend worden, enz. Er moeten dus mensen zijn die zich de hele maand door met het besturen van de gemeente bezighouden. Dat zijn de *wethouders*. Ze worden *door* en *uit* de gemeenteraad gekozen, dus *zijn* en *blijven* ze raadsleden.

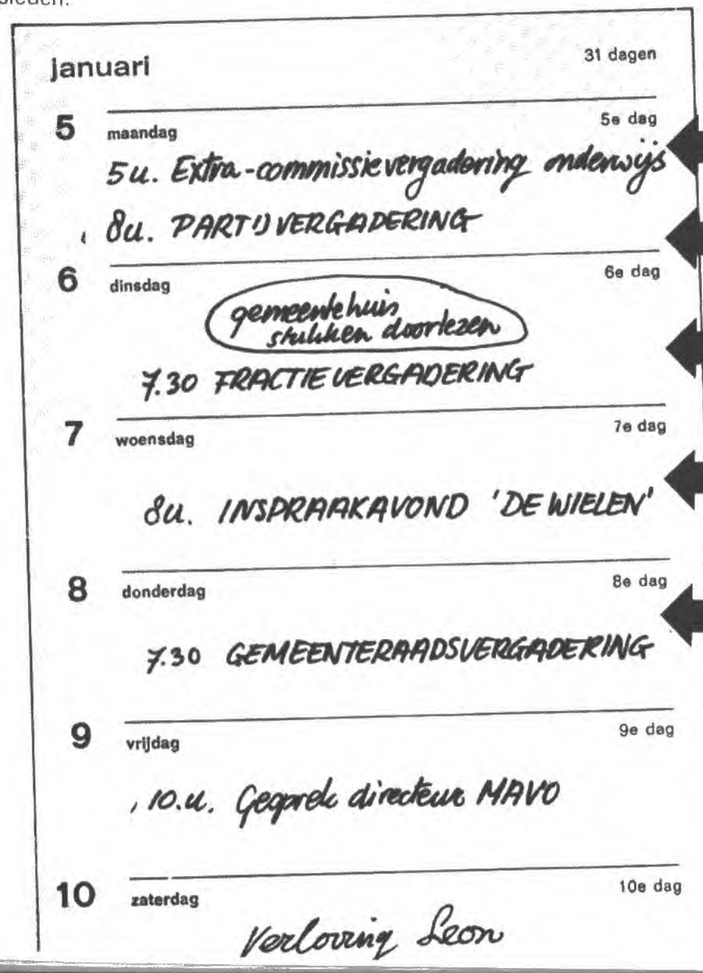

3

Het college van Burgemeester en Wethouders komt minstens eenmaal per week bij elkaar. De gemeenteraad slechts een keer per maand. Wat voor nadeel zou dit voor de gemeenteraadsleden hebben?

Het werk van een raadslid

De meeste onderwerpen voor een raadsvergadering worden voorbereid in *commissievergaderingen*.
Zo is er meestal een commissie onderwijs, een commissie financiën, enz. Leden zijn raadsleden en de wethouder die het onderwerp in z'n portefeuille heeft is voorzitter.

Voor een raadslid is het erg belangrijk om op de hoogte te blijven van wat er in zijn partij leeft en om aan z'n partij te vertellen wat hij doet en waarom hij het doet.

In een fractievergadering maakt een partij afspraken over hoe er gestemd gaat worden en over wie het woord voert.

Naast allerlei officiële zaken doet een raadslid allerlei andere dingen om goed op de hoogte te zijn van wat er in de gemeente gebeurt.

De agenda van een raadsvergadering ziet er altijd zo uit:
- vaststelling notulen vorige vergadering
- ingekomen stukken
- rest van de punten.

Het komt nogal eens voor dat heel veel zaken al zo diepgaand in de commissies besproken zijn, dat een gemeenteraadsvergadering een saaie boel wordt, want iedereen weet al hoe de ander er over denkt. Zulke vergaderingen zijn dan ook vaak heel snel afgelopen.

Meeden doet zes agendapunten in 2 minuten

Na één slok koffie was de raad al uitvergaderd

(Van onze verslaggever Henk Hielkema)

Meeden, Groningens kleinste gemeente, neemt al jaren een bijzondere plaats in als het gaat om de maandelijkse raadsvergaderingen. Oud-burgemeester drs. T. Alberts, die onlangs zijn ambt ruilde voor een directeursfunctie bij een werkvoorzieningsbedrijf, maakte er altijd een gewoonte van om de zittingen kort en bondig te houden. Een half uur voor een raadsvergadering was lang.

Maar gisteravond verbeterde loco-burgemeester S. Olthof als raadsvoorzitter ongetwijfeld het wereldrecord snelvergaderen. Na het aanvangstijdstip, half acht, wachtte hij ongeveer tien minuten tot iedereen van koffie voorzien was. De gemeenteraad had daarna precies twee minuten en tien seconden nodig om alle zes agendapunten te „behandelen".

De tien dorpelingen op de publieke tribune hadden nauwelijks een slok van de hete koffie genomen. Ze kregen trouwens ruimschoots de tijd om hun kopje leeg te drinken, omdat er in Meeden altijd een rondvraag is voor de publieke tribune, en omdat daar altijd een zekere meneer Kruizinga zit, die op zo'n avond het meest te vertellen heeft.

Een slordige tuin in het dorp waar hij zich aan ergert, het vervelende afvoerpijpje van zijn buurman, een slecht onderhouden trottoir; het waren allemaal onderwerpen waar Kruizinga gezellig de tijd voor nam. „Ach ja," vertelde hij later, „anders is't ja ook zo gauw aofloop'n."

Volledigheidshalve geven we hieronder nog even de letterlijke tekst weer van de „echte" vergadering.

Voorzitter S. Olthof: *„We zullen maar beginnen. Iedereen is nu voorzien van koffie. Punt één: de notulen, wie iets over de notulen. Niemand? Dan punt twee, de ingekomen stukken. Er is een achttal ingekomen stukken. Wie? Niemand? (even stilte) Punt drie is een uitkering van aandelen. Daar zal iedereen wel voor zijn. Niemand over punt drie? (weer een korte pauze) Dan punt vier, de aanwijzing van twee leden voor het bestuur van de streekraad Oost-Groningen. We stellen de heren Slim en Veeken voor. Wie iets over punt vier. Niemand? Punt vijf, de comptabiliteit. Niemand? (mompelend: „Het gaat wel ontzettend snel") Punt zes, de rondvraag. Wie van de raadsleden kan ik het woord geven? Niemand? (stilte) Niemand? Dan sluit ik de officiële raadsvergadering."*

Eerlijkheidshalve moet gezegd worden, dat het raadslid J. Slim (gemeentebelangen) bij punt acht van de ingekomen stukken naar voren bracht dat hij het eens is met B en W om adhesie te betuigen aan de samenstellers van een rapport over tuinbouw in Oost-Groningen...

4

Geef in eigen woorden weer waarom het voor een politieke partij belangrijk is een „eigen" wethouder in een college te hebben.

5

Wat zou er op tegen kunnen zijn om gewoon alle politieke partijen die in de gemeenteraad zitten een wethouder in het college te geven?

Een van de eerste werkzaamheden van een nieuwe gemeenteraad is het kiezen van de wethouders. Net als het aantal raadsleden is ook het aantal wethouders afhankelijk van het aantal inwoners van een gemeente. Zo zijn er in de kleinste gemeenten twee wethouders tot zes in de grootste. Samen met de burgemeester vormen de wethouders het *college van Burgemeester en Wethouders*. Ook al staat de raad dan aan het hoofd van de gemeente, het hebben van een wethouderszetel is voor een politieke partij erg belangrijk: iedere dag zit je met de neus vooraan op de plaats waar de dagelijkse beslissingen genomen worden. Als wethouder heb je veel meer informatie dan als „gewoon" raadslid. Ook worden in het college van B & W alle dingen die naar de raad gaan voorbereid, zodat je, als je het als politieke partij ergens niet mee eens bent, er al heel snel bij kunt zijn. Vaak al vóór het naar de raad toegaat.

Je kunt je dus voorstellen dat het voor politieke partijen erg belangrijk is een of meer wethouderszetels in de wacht te slepen. Dit heeft dan weer tot gevolg dat er tussen partijen allerlei moeilijkheden kunnen ontstaan voor het zo ver is en de wethouders gekozen kunnen worden. Het gaat dan om de vraag welke partijen de wethouders gaan leveren: het probleem van de *collegevorming*.

Hoe maak je een college van burgemeester en wethouders

De eerste manier

Vroeger was het meestal zo dat er een *afspiegelingscollege* gevormd werd: de grootste partij leverde de meeste wethouders, de kleinere minder – iedere partij deed zo veel mogelijk mee.
Kijk maar naar het volgende voorbeeld:

PvdA	13 raadszetels	2 wethouders
CDA	12 raadszetels	2 wethouders
VVD	7 raadszetels	1 wethouder
D'66	4 raadszetels	1 wethouder
GPV	2 raadszetels	- - -
PPR	1 raadszetel	- - -
totaal	39 raadszetels	6 wethouders

De tweede manier

Later kwamen er steeds meer mensen die het met deze gang van zaken niet eens waren. Ze vonden het maar gek dat partijen die voor de verkiezingen steeds gezegd hadden: „ons programma is het beste en dat van de anderen is maar niks", ná de verkiezingen „zo maar" met elkaar, via hun wethouders, gingen samenwerken. Op die manier was, volgens hen, de kans groot dat er van die beloften erg weinig terecht zou komen. Die mensen zeiden: eerst moeten de partijen gaan onderhandelen om samen duidelijke afspraken te maken over datgene wat we de komende vier jaar willen gaan doen.
Die afspraken worden vastgelegd in een bestuursprogram. De partijen die de wethouders gaan leveren, beloven dat ze zich aan dat program zullen houden. Het college dat daarna gevormd wordt, heet dan ook een *programcollege*.
Het kan zijn dat er bij die onderhandelingen partijen zijn die zeggen: aan dat program kunnen we niet mee doen. Als de partijen die dan overblijven, met hun program nog de meerderheid in de raad hebben, dan heet het programcollege een *meerderheidscollege*. Zijn ze in de minderheid dan heet het een *minderheidscollege*.

6

Welke voordelen en nadelen zitten er aan een programcollege? Geef er bij aan voor wie het voordelig of nadelig is.

7

Een minderheidscollege steunt niet op een meerderheid in de gemeenteraad. Waarom zou een minderheidscollege toch wel kunnen werken?

Hieronder hetzelfde voorbeeld, maar nu met een andere collegevorming:

PvdA	13 raadszetels	- - -
CDA	12 raadszetels	3 wethouders
VVD	7 raadszetels	2 wethouders
D'66	4 raadszetels	- - -
GPV	2 raadszetels	1 wethouder
PPR	1 raadszetel	- - -
totaal	39 raadszetels	6 wethouders

8

a Welke manier van collegevorming is er in jouw gemeente?

b Welke partijen hebben een wethouder?

c Maak voor jouw gemeente net zo'n schema als in het voorbeeld hiernaast.

9

a Maak voor jouw gemeente ook een schema met de taakverdeling van de wethouders en hun namen.

b Is elke portefeuille volgens jou even belangrijk?

DE BURGEMEESTER

Soms stellen mensen zich de burgemeester voor als een man die de hele dag niets anders doet dan mensen feliciteren die honderd jaar geworden zijn en die linten doorknipt bij openingen. Bij allerlei gebeurtenissen voert hij namens de gemeente het woord. Eigenlijk zijn dit soort zaken meer de franje die er bij hoort, dan het eigenlijke werk.

Kort samengevat kun je het volgende over het werk van een burgemeester zeggen:
- Een burgemeester is voorzitter van de gemeenteraad.
- Een burgemeester is voorzitter van het college van B & W
- Een burgemeester is hoofd van de politie (als de gemeente zo groot is dat ze een eigen gemeentelijke politie heeft).

De burgemeester wordt niet door de kiezers gekozen of door de gemeenteraad benoemd. Hij wordt door de Kroon aangesteld, dat wil zeggen in naam door de Koningin, in feite door de Minister van Binnenlandse Zaken. Eerst mag de gemeenteraad omschrijven wat zij ongeveer van hun nieuwe burgemeester verwachten, daarna is het de Minister die de nieuwe burgemeester uitkiest.

Veel mensen zeggen dat dit niet meer past in deze tijd. Zij vinden dat de burgemeester gekozen zou moeten worden. Anderen zijn het daar helemaal niet mee eens. De twee standpunten kun je zo samenvatten:

standpunt 1
De burgemeester wordt benoemd door de Kroon. Dat moet zo blijven, want een burgemeester moet, bijvoorbeeld als voorzitter van de gemeenteraad, boven de partijen staan.

standpunt 2
De burgemeester moet, net als de gemeenteraad, gekozen worden. Het is een baan waarin je veel invloed kunt uitoefenen. Die macht moet gecontroleerd worden en hoe kan dat beter dan door de bevolking haar eigen burgemeester te laten kiezen?
Als een burgemeester niet bevalt, kun je de volgende keer een andere kiezen.

10

a **Welke voordelen en nadelen kun je opnoemen van een gekozen burgemeester?**

b **Wat is jouw mening: ben je voor een gekozen burgemeester of voor een benoemde?**

11

a **Welke eisen zou de gemeenteraad in jouw woonplaats stellen ten aanzien van een nieuwe burgemeester?**

b **Vind je dat de politieke kleur van een nieuwe burgemeester ook een rol mag spelen?**

12

Wie zou het werk van de burgemeester controleren? Hoe gebeurt dat?

DE AMBTENAREN

Ambtenaren zijn onmisbaar. De besluiten die uiteindelijk genomen worden, zijn door ambtenaren voorbereid. Zij schrijven de voorstellen, waar het college van B&W en de raad uiteindelijk over zeggen of zij het er wel of niet mee eens zijn. Zij stellen brieven op waar alleen nog maar een handtekening onder gezet moet worden. Als de besluiten genomen zijn, moeten zij er voor zorgen dat ze ook inderdaad uitgevoerd worden.

De hoogste ambtenaren op ieder gemeentehuis zijn de *gemeente-secretaris* en de *gemeente-ontvanger*.
De secretaris wordt door de gemeenteraad benoemd. Hij staat aan het hoofd van de *secretarie*. Deze dienst is onderverdeeld in een groot aantal afdelingen. Iedereen heeft er wel eens mee te maken.

- Als je een paspoort aanvraagt, als je gaat trouwen of als je voor je examen een uittreksel uit het bevolkingsregister nodig hebt, krijg je te maken met de *afdeling burgerlijke stand.*
- Als je in dienst moet, krijg je te maken met de *afdeling militaire zaken.*
- De *afdeling onderwijs* kan je helpen met allerlei zaken die met scholen en opleidingen te maken hebben.
- Solliciteer je bij een gemeente dan krijg je te maken met de *afdeling personeelszaken.*
- Voor allerlei zaken die met je huis en met bestemmingsplannen te maken hebben, moet je naar de *afdeling algemene zaken* van de secretarie.

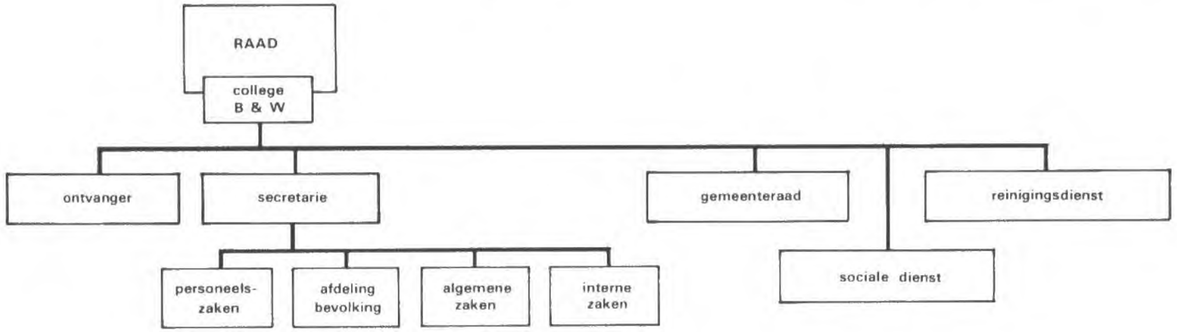

Elk afdeling heeft een chef en aan het hoofd van alle afdelingen staat de gemeentesecretaris. Alle brieven die door het college van B&W en de gemeenteraad ondertekend worden, moet hij mede ondertekenen. Bij raadsvergaderingen zit de secretaris naast de burgemeester.

De gemeente-ontvanger wordt ook door de gemeenteraad benoemd. Hij beheert de centen van de gemeente. Zo moet hij ervoor zorgen dat de gemeentelijke belastingen geïnd worden en dat de uitgaven van de gemeente ook inderdaad betaald worden.

Naast deze twee ambtenaren en hun medewerkers zijn er in de meeste gemeenten een aantal vrij zelfstandige diensten met een directeur aan het hoofd die rechtstreeks onder het college van B&W staat. Een paar voorbeelden van zulke diensten:
- de sociale dienst
- de dienst gemeentewerken
- de reinigingsdienst
- de geneeskundige dienst

13

a **Zoek in het telefoonboek eens op welke afdelingen en diensten er zijn op het gemeentehuis in jouw gemeente. Doe datzelfde voor de hoofdstad van de provincie waarin je woont.**

b **Met welke diensten en afdelingen zou jij wel eens te maken kunnen krijgen? (Leg uit waarom.)**

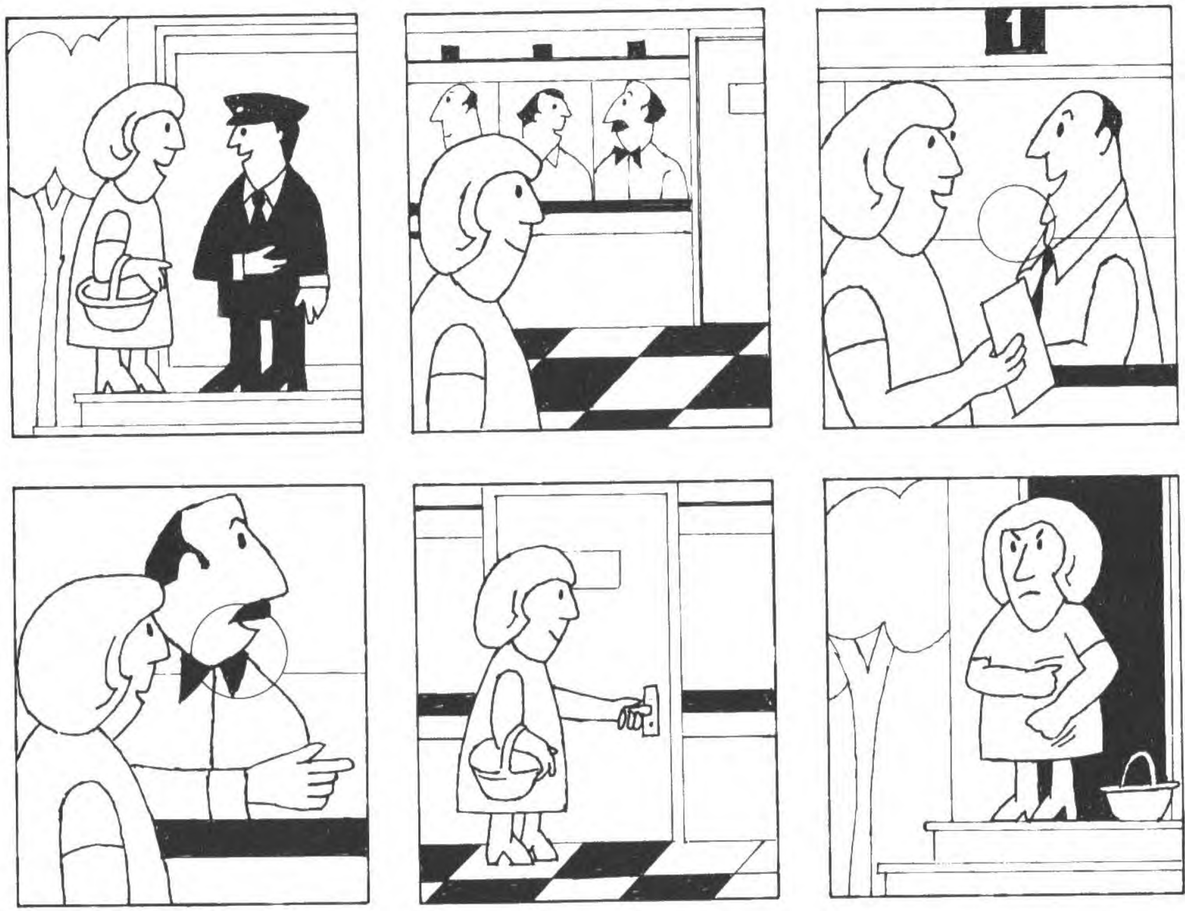

Over ambtenaren worden veel grappen gemaakt. Meestal komt het er op neer dat ambtenaren weinig uitvoeren of dat ze het zich onnodig erg moeilijk en ingewikkeld maken. Het voorbeeld hieronder gaat over de weg die een brief op een gemeentehuis gaat.

Een invalide vrouw schrijft een brief aan de burgemeester. In die brief vraagt zij de burgemeester om voor haar huis een vaste gereserveerde parkeerplaats te mogen hebben voor haar auto.

De brief komt binnen op de secretarie. Daar wordt hij opengemaakt door de afdeling interne zaken. Men sorteert er de brieven in mappen voor de verschillende afdelingen.

De gemeentesecretaris krijgt als eerste alle mappen op zijn bureau. Hij kijkt ze even vluchtig door. Daarna brengt interne zaken ze naar verschillende afdelingen.

Eind van de middag zijn de brieven dan op de diverse afdelingen waar ze genummerd worden en genoteerd in een brievenboek.

De map gaat rond op de afdeling. De ambtenaar die gespecialiseerd is in de zaak van de vrouw, pakt haar brief er uit om hem af te werken.

Dan kunnen er twee dingen gebeuren: de ambtenaar gaat er meteen mee aan de slag of hij heeft het te druk met andere zaken en legt de brief eerst opzij.

In het brievenboek kan de chef van de afdeling precies zien welke brieven door welke ambtenaar nog in behandeling zijn. Na enige tijd, een paar weken bijvoorbeeld, kan het hem opvallen dat de brief van de vrouw nog steeds niet behandeld is. Hij kan dan naar de ambtenaar toestappen en zeggen dat hij er een beetje mee op moet schieten.

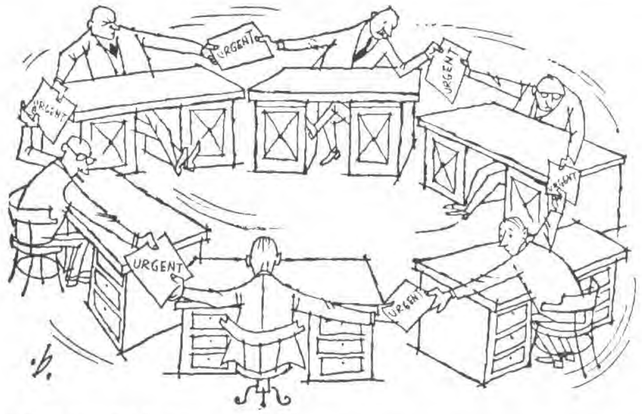

Het kan best zijn dat het antwoord zo lang op zich laat wachten dat de vrouw ongeduldig wordt: ze schrijft weer een brief aan de burgemeester; ditmaal een boze: burgemeester, komt er nou nog wat van?

Langs dezelfde weg als haar eerste brief komt ook deze brief weer bij dezelfde ambtenaar terecht. (De burgemeester weet ondertussen nog nergens van!)

Uiteindelijk gaat de ambtenaar er mee aan de slag. Hij schrijft een pre-advies. Dat wil zeggen dat hij aan het college van B&W een voorstel doet hoe zij de vrouw zouden kunnen antwoorden. Hij kan bijvoorbeeld schrijven: ik vind dat we het verzoek van de vrouw moeten inwilligen en haar dus zo'n privéparkeerplaats moeten geven.

Nadat zijn chef eventuele aantekeningen op het pre advies er bij geschreven heeft, komt de brief in een map „college" via de afdeling interne zaken op het bureau van de gemeentesecretaris te liggen.

Het voorbeeld van de vrouw is erg eenvoudig. De gemeentesecretaris kan in zo'n geval zeggen: dit is zo duidelijk, daar hoeft het college geen beslissing over te nemen. In ingewikkelder zaken wordt zo'n pre-advies in de vergadering van het college van B&W besproken.
In dit geval hoeft dat allemaal niet. De secretaris leest het pre-advies door en zet er „akkoord, antwoord schrijven" bij.

De ambtenaar krijgt z'n pre-advies met de opmerkingen van de gemeente secretaris weer terug. Hij schrijft een antwoordbrief aan de vrouw.

Via z'n chef komt de brief (in het klad) in de typekamer van de afdeling interne zaken terecht. Daar wordt de brief in het net uitgetypt. Een kopie ervan gaat naar de afdeling terug, een andere kopie komt in het gemeentearchief terecht.

De brief zelf gaat in een map naar de gemeentesecretaris. Deze onderteekent de brief.

Daarna wordt de brief ter ondertekening aan de burgemeester voorgelegd. In verreweg de meeste gevallen is dit het *enige* wat de burgemeester van zo'n zaak ziet.

De getekende brief gaat terug naar interne zaken waar er een geadresseerde envelop omheen wordt gedaan en de brief wordt gepost.

De vrouw krijgt antwoord thuis.

In de meeste gevallen moeten brieven gericht worden aan *het college van B&W* (dus niet aan burgemeester A, of wethouder B). In sommige gevallen is het echter beter de brief niet aan het college maar aan *„het college van B&W en de raad van de gemeente X"* te schrijven. In dat geval moet de brief op de agenda van de raadsvergadering bij de ingekomen stukken gezet worden. Dit betekent dat de raadsleden jouw brief kunnen lezen en als ze er bijvoorbeeld opmerkingen over willen maken, kunnen ze dat in de volgende raadsvergadering doen. Ook krijgen ze het antwoord op jouw brief te zien en ook daar kunnen ze dan weer opmerkingen over maken.

14

a **Maak een lijstje (in de goede volgorde) van de afdelingen en ambtenaren die de zaak van de invalide vrouw behandeld hebben. Zet er steeds bij wat ze precies deden.**

b **Waarom dacht je dat al die stappen nodig zijn? Kunnen er volgens jou stappen overgeslagen worden?**

5. DE PROVINCIE GEREGELD

Zwartemeer krijgt eerder bibliotheek dan Baggelhuizen

Het Drentse dorp Zwartemeer heeft meer behoefte aanen recht op een bibliotheekgebouw dan de Asser woonwijk Baggelhuizen. Dat vinden de Statenleden die in de commissie culturele zaken zitten. Tijdens de vergadering gisteremiddag stonden ze met hun visie lijnrecht tegenover Gedeputeerde ing. J. Hollenbeek Brouwer.

De Gedeputeerde sluit zich aan bij het „unanieme advies van de plancommissie bibliotheekvoorzieningen", die vindt dat eerst in Baggelhuizen een bibliotheek moet komen. „Zwartemeer kan van de nieuwe voorziening in het buurdorp Klazienaveen gebruik maken. Dat is ook het argument van de gemeente Emmen," aldus de Gedeputeerde.

Zijn partijgenoot CDA'er J. de Graaf is het volstrekt met hem oneens. „Zwartemeer verkeert al jaren in een achterstandsituatie. Het dorp ligt erg geïsoleerd. Wat betreft de culturele voorzieningen ligt het al ver achter bij andere Drentse dorpen. Wil je die achterstand inlopen dan moet hier eerder een bibliotheek komen dan in Baggelhuizen."

De socialist S. Vuyck en mevrouw M. W. Porsius Brandt zijn het roerend met de CDA'er eens. „De bewoners van de buitendorpen bij Emmen hebben al zo vaak het idee dat ze afhankelijk zijn van de grotere kern. Wij moeten dat niet bevestigen," aldus mevrouw Porsius.

De Staten zullen 4 oktober beslissen of Zwartemeer eerder dan 1981 zoals gepland een bibliotheek krijgt dan Baggelhuizen.

Goes stelt koop 'Roozebomen' tien jaar uit

GOES (ANP) — Wethouder Rooze van de gemeente Goes heeft in overleg met zijn collega's in het college burgemeester en wethouders besloten af te zien van de verkoop van twee oude bomen (een elk en een plataan) aan de gemeente voor dertigduizend gulden. De bomen, die inmiddels landelijke bekendheid hebben gekregen als de „Roozebomen", staan in de tuin van de wethouder.

Een groot deel van die tuin moet worden opgeofferd aan een nieuwe verkeersweg. Hoewel de bomen hiervoor niet hoeven te worden gerooid, betekent volgens deskundigen de aanleg van de weg toch het vroegtijdig einde van de woudreuzen, als gevolg van de verkeersgassen.

De gemeenten besloot enkele maanden geleden om die reden niet alleen dat deel van de tuin te kopen voor aanleg van de weg, maar ook de twee bomen bij wijze van vooruit betaalde schadevergoeding. De Zeeuwse Gedeputeerde Staten vonden dit besluit wat al te voorbarig en niet in het financiële belang van de gemeente.

De gemeente Assen wil in de nieuwbouwwijk Baggelhuizen een filiaal van de bibliotheek vestigen, de gemeente Emmen wil zo'n filiaal in het buitendorp Zwartemeer bouwen. Geld voor de bouw van zo'n filiaal krijgt een gemeente pas als de provincie de bouw goedkeurt. De provincie weegt daarna de beide belangen af en neemt een beslissing.

Een ander voorbeeld. Stel dat er in een provincie een waterzuiveringsinstallatie bijgebouwd moet worden. In dat gedeelte liggen een aantal gemeenten. Geen van die gemeenten staat er om te springen die nieuwe installatie binnen haar grenzen te halen, al was het alleen maar vanwege de stank die zo'n installatie vaak produceert. Als je de beslissing op gemeentelijk niveau zou laten nemen, dan zou die installatie er waarschijnlijk helemaal niet komen, want iedere gemeente zou op haar beurt vinden dat het bedrijf veel beter naar juist een andere gemeente toe zou moeten. Omdat het in het belang van alle inwoners van de provincie is dat die nieuwe installatie er komt, wordt door de provinciale overheid de knoop doorgehakt: dáár komt de nieuwe zuiveringsinstallatie! (Trouwens, net zoals de mogelijkheden van een gemeente beperkt worden door provinciale en landelijke richtlijnen, zo wordt de macht van de provincie weer beperkt door landelijke regels.)

Op nog een andere manier hebben gemeenten met de provincie te maken. Een van de provinciale taken is het toezicht houden op de gemeentelijke financiën. Alle besluiten die een gemeenteraad neemt waar centen bij betrokken zijn, moeten ter goedkeuring aan de provincie voorgelegd worden. Meestal is er niets aan de hand, maar soms komt het voor dat goedkeuring geweigerd wordt.

1

Verzamel uit een streekkrant een aantal artikelen die over de provincie gaan en over de provinciale politiek. Kun je uit de artikelen opmaken dat de bestuurders van de provincie opkomen voor de belangen van de hele provincie?

2

De provincie controleert het gemeentebestuur. Waarom zouden de gemeenten zélf — dus bestuur en bewoners — niet uit mogen maken wat ze met de centen van hun gemeente doen?

HOE ZIT EEN PROVINCIE IN ELKAAR?

Een provincie heeft ongeveer dezelfde structuur als een gemeente. Aan het hoofd van de gemeente staat een raad, aan het hoofd van de provincie *provinciale staten*. Net als in de gemeente is het aantal leden afhankelijk van het aantal inwoners dat de provincie heeft: het kan van 39, in de kleinste provincie, oplopen tot een maximum van 83 in de grootste.

Ook de provinciale staten komen zo ongeveer een keer per maand bij elkaar en voor het dagelijks bestuur van de provincie wordt een aantal statenleden gekozen die er hun dagtaak van gaan maken. In een gemeente heten die dagelijkse bestuurders wethouders, in de provincie *gedeputeerde staten*. Iedere provincie heeft zes tot acht gedeputeerden, die onderling een bepaalde taakverdeling afgesproken hebben.

Wat een burgemeester is in een gemeente, is de *commissaris der koningin* in de provincie. Ook hij wordt door de Kroon benoemd en is voorzitter van de provinciale staten (zonder stemrecht) en van het college van gedeputeerde staten (met stemrecht).

Wat in een gemeente de secretaris als belangrijkste ambtenaar doet, doet in de provincie de *griffier*. In zijn dienst, de *griffie*, worden de te nemen besluiten voorbereid en uitgevoerd.
Ook zijn er in iedere provincie een aantal vrij zelfstandige diensten. Een aantal voorbeelden:
- provinciale waterstaat (onderhoud en aanleg van wegen en kanalen)
- provinciale planologische dienst (ruimtelijke ordening)
- provinciale keuringsdienst van waren (toezicht op de hygiëne in winkels en restaurants en controle op de kwaliteit van het voedsel)

Subsidies voor monumentenzorg

Subsidies voor cultuur

Onderhoud kanalen

Milieuzorg

Aanleg wegen

3

Waarom zouden wegenaanleg en milieuzorg zulke belangrijke taken van de provincie zijn?

Streekplannen maken

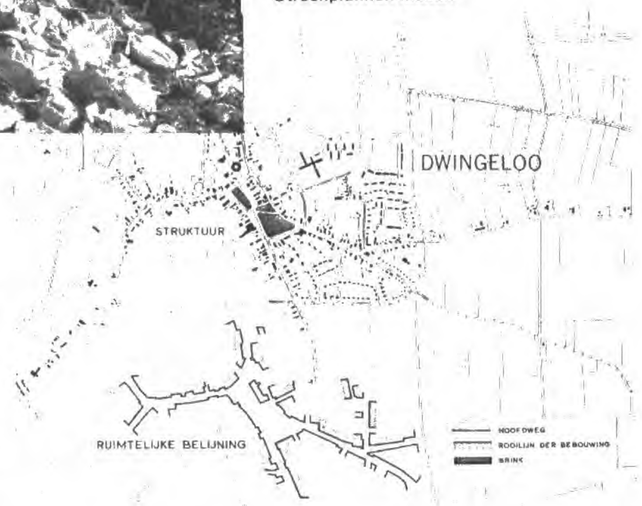

Statenverkiezingen

De provincie is voor veel mensen een duistere zaak. In de kranten lees je er betrekkelijk weinig over. Als één keer in de vier jaar de verkiezingen voor de provinciale staten gehouden worden, worden de mensen aan het bestaan van de provincie en provinciale politiek herinnerd.

Als die verkiezingen gehouden worden, zie je vooral de politici uit de landelijke politiek op het televiesiescherm. De meeste dingen die ze te vertellen hebben aan de kijkers, hebben vaak meer met de landelijke politiek dan met jouw provincie te maken. Soms krijg je het idee dat de statenverkiezingen tussentijdse kamerverkiezingen zijn.

Kiezen en gekozen worden voor de Provinciale Staten

Aktief kiesrecht (het recht om te kiezen)	**Passief kiesrecht** (het recht gekozen te worden)
je moet Nederlander zijn je moet in de provincie wonen je moet tenminste 18 jaar oud zijn	je moet Nederlander zijn je moet in de provincie wonen je moet tenminste 25 jaar oud zijn je mag niet in dienst van de provincie zijn

4

De meeste mensen weten meer af van wat er in hun gemeente en in de landelijke politiek gebeurt, dan van wat er zich op provinciaal niveau afspeelt. Hoe zou dat komen? Denk bij je antwoord ook aan de dingen die in het vorige hoofdstuk aan de orde zijn geweest.

INFO

Grotere gemeenten en kleinere provincies

Er bestaan in Nederland tussen het gemeentelijke en het provinciale niveau een heleboel vormen van samenwerking. Soms zijn gemeenten te klein om bepaalde dingen alleen te doen. In dat geval doen ze het soms samen met andere gemeenten in een *gemeenschappelijke regeling*. Er zijn tussen Nederlandse gemeenten onderling veel van dergelijke regelingen voor allerlei zaken als bijvoorbeeld ambulancevervoer, brandweer, woonwagencentra, muziekscholen, sociale werkplaatsen en allerlei bevolkings- en belastingadministratie.

De gemeenten in het gebied van de Nieuwe Waterweg hebben erg veel gemeenschappelijke belangen op het gebied van havenaanleg, industrie, verkeer, huisvesting, milieu enz. Bij het nemen van beslissingen over dergelijke zaken konden de gemeenten daar eigenlijk niet meer zonder elkaar. Een samenwerkingsvorm zoals in het Rijnmondgebied, heet een *gewest*. Eens in de vier jaar worden er verkiezingen voor gehouden. De gewestelijke vergadering in het Rijnmondgebied heet de *Rijnmondraad*. Daar worden de plannen gemaakt voor het hele Rijnmondgebied, waarna de verschillende gemeenten in dat gebied er later zelf mee aan de slag moeten.

Er wordt in Nederland al jaren gesproken over plannen om het aantal provincies uit te breiden. Op die manier zou iedere provincie een wat kleiner gebied gaan beslaan. In zo'n opzet zouden er geen gewesten, zoals de Rijnmond, meer nodig zijn, omdat de nieuwe provincies die taak over zouden kunnen nemen. Sommige groepen zijn erg voor dat idee, andere zijn er juist fel op tegen.

Datzelfde geldt voor plannen om het aantal gemeenten kleiner te maken. Volgens die plannen zouden er heel veel kleinere gemeenten in grotere op moeten gaan waardoor ze beter (en zelfstandiger) hun taken uit zouden kunnen voeren. Ook over dit idee is men het nog lang niet eens. Het zal dus nog wel een hele tijd duren voordat er in Nederland minder gemeenten en meer provincies zijn!

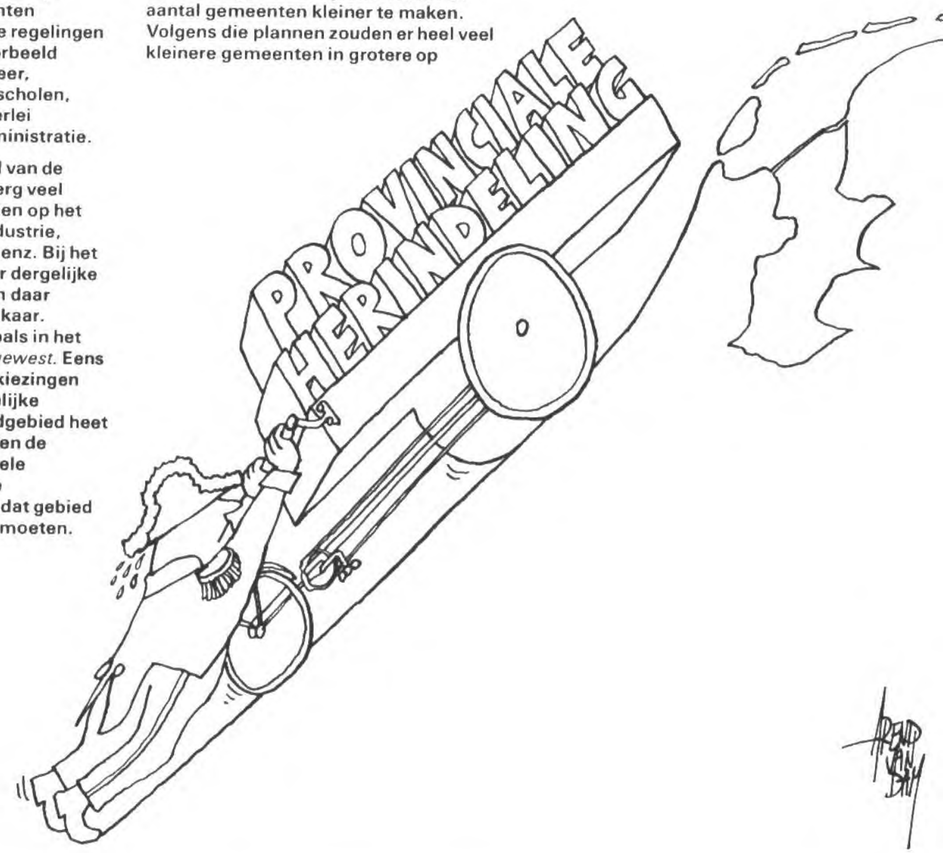

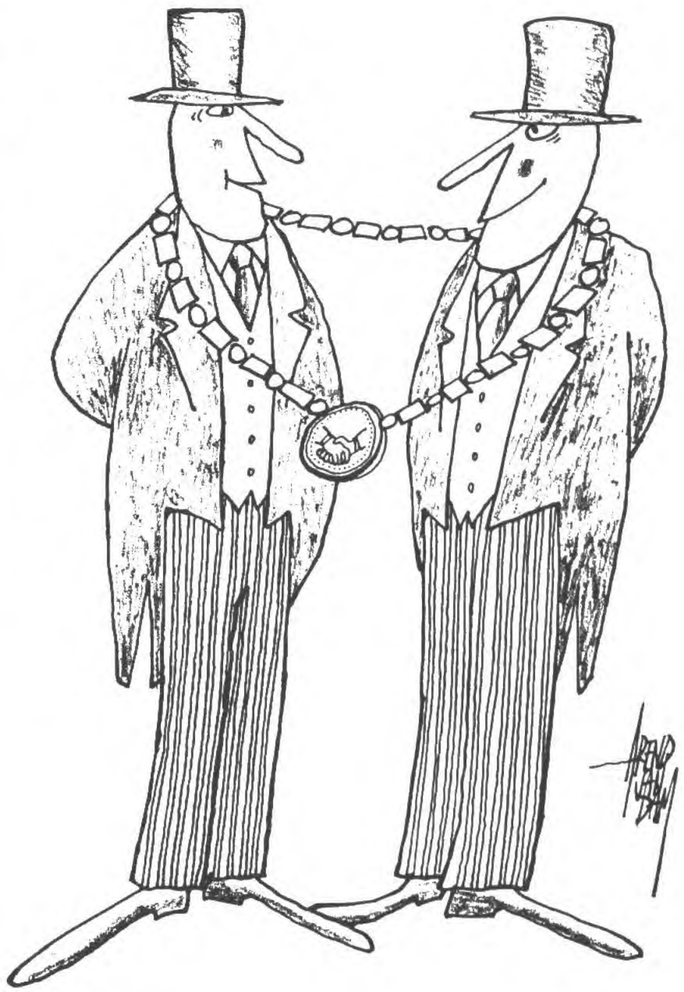

bestuurlijke samenhang.....

5

Noem een paar voordelen en nadelen van een groter aantal provincies.

6

Zou je de provinciale besturen ook helemaal af kunnen schaffen? Wat zouden daar de voordelen en nadelen van zijn?

7

Leg zo duidelijk mogelijk uit hoe de verhouding provincie – gemeente is. Doe dat aan de hand van een zelf gekozen voorbeeld.

6. NEDERLAND GEREGELD

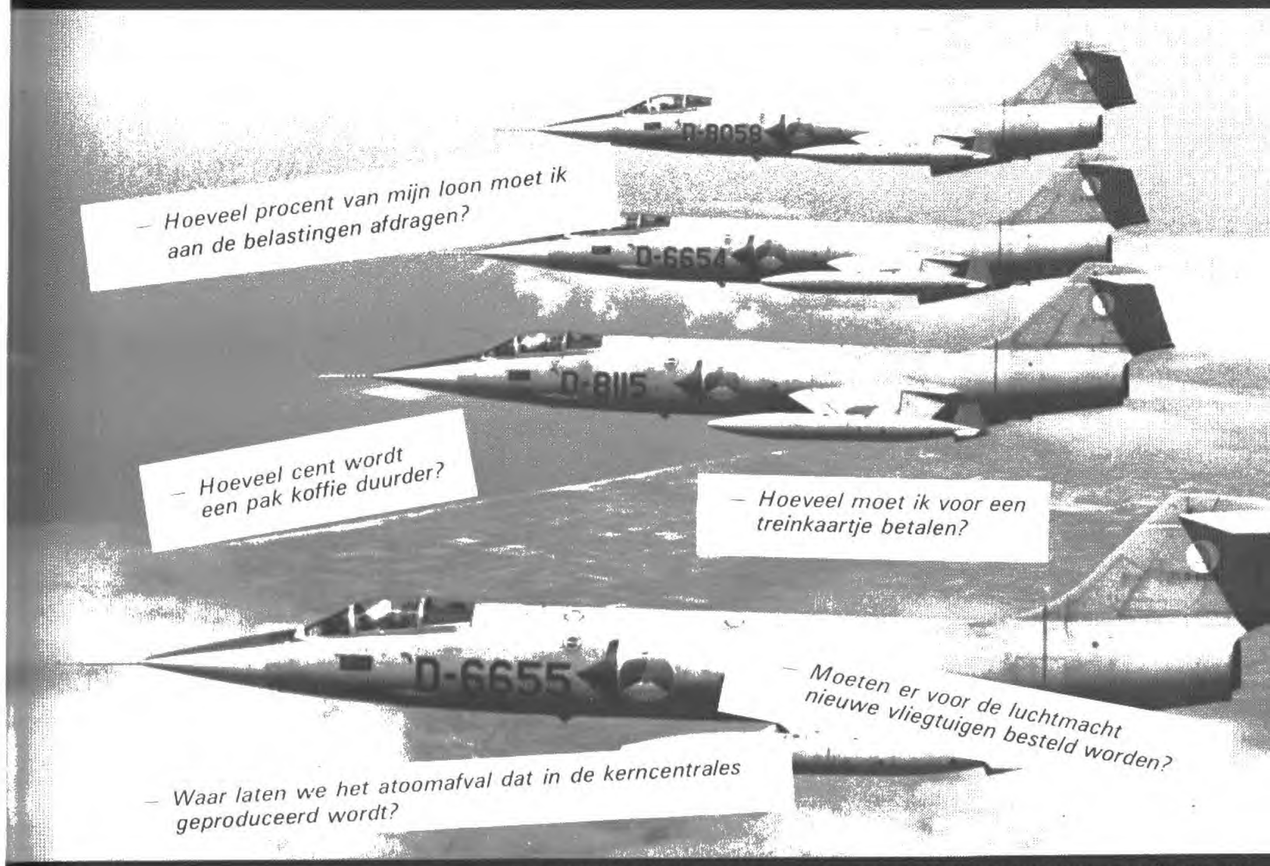

1

De vrijheid die provincies en gemeenten hebben, wordt bepaald door landelijke richtlijnen.
Waarom zou dat zo geregeld zijn?

Het antwoord op deze vragen wordt niet in jouw gemeenteraad gegeven. Ook de Provinciale Staten mogen er uiteindelijk niet over beslissen. Het zijn vragen waar alle Nederlanders iets mee te maken hebben en waar op landelijk niveau beslissingen over genomen worden. Net als in de gemeente en in de provincie is er ook landelijk een democratisch gekozen orgaan waar uiteindelijk beslissingen genomen worden. De vrijheid die provincies en gemeenten hebben, wordt bepaald door de richtlijnen die landelijk in het parlement (= Eerste Kamer + Tweede Kamer) worden vastgesteld.

Bij de Tweede Kamerverkiezingen doen de kiezers een uitspraak: welke politieke partijen krijgen de 150 kamerzetels. Omdat die partijen nogal van mening verschillen over de vraag hoe je de dingen aan moet pakken, geeft de krachtenverdeling in de Tweede Kamer ongeveer aan hoe die aanpak in de toekomst zal zijn. Allerlei groepen trekken vaak naar het Binnenhof om voor of tegen iets te demonstreren. De kans dat ze daar succes mee hebben is erg klein als in de Tweede Kamer juist die partijen de meerderheid hebben die heel anders tegen de zaak aankijken dan de protesterende mensen op het Binnenhof.

TEGEN VERHUIZING

Ex-militairen Bronbeek gaan demonstreren

ARNHEM (ANP) — Acht van de 42 inwoners van het koninklijk tehuis voor oud-militairen Bronbeek in Arnhem zullen vandaag rond het middaguur Kamervoorzitter Vondeling 12-duizend handtekeningen aanbieden tegen de sluiting van Bronbeek per 1 januari 1981. Boven het Binnenhof cirkelen dan twee vliegtuigjes met teksten als: „Bronbeek moet blijven".

De handtekeningen zijn volgens A. Heugens, actieleider van de Bronbeekbewoners, afkomstig uit het hele land. Veel militairen en oud-militairen hebben getekend, aldus Heugens, die vandaag evenals zijn medebewoners zal verschijnen in KNIL-uniform. De Bronbeek-bewoners zullen na het aanbieden van de handtekeningen plaats nemen op de publieke tribune in de Tweede Kamer om er de debatten over de Defensie-begroting bij te wonen.

In antwoord op vragen uit de Kamer heeft staatssecretaris Van Lent (Defensie) maandag gezegd dat de bewoners van Bronbeek als zij dat willen groepsgewijs in een bejaardentehuis worden ondergebracht. Volgens de staatssecretaris zal de herhuisvesting van de oud-militairen met de grootst mogelijke zorgvuldigheid geschieden, er wordt een financiële regeling getroffen die als uitgangspunt heeft dat de militairen van de verhuizing geen financieel nadeel mogen ondervinden.

Kamer wil Bronbeek behouden

Van onze correspondent

DEN HAAG — De overgrote meerderheid van de Tweede Kamer, de regeringsfracties VVD en CDA en de grootste oppositiepartij de PvdA, vindt dat staatssecretaris Van Lent (Defensie) zijn besluit over de voorgenomen sluiting van het tehuis voor oud-militairen Bronbeek moet intrekken. De staatssecretaris wil daar echter niet aan.

Bij de behandeling van de Defensiebegroting woensdag in de Tweede Kamer ging hij niet verder dan de uitspraak dat „elke maatregel tot uitvoering van dat besluit wort opgeschort", maar dat geplaatst in de tijdruimte die er is". De sluiting van Bronbeek zou ingaan per 1 januari 1981.

Na zijn aanvankelijke kritiek en beroep op de bewindsleden van Defensie diende VVD-Kamerlid Ploeg woensdag een motie in om Bronbeek open te houden. De motie is mede ondertekend door het CDA enkrijgt ook de steun van de PvdA.

„Een onontkoombaar besluit" zo bleeft Van Lent zijn besluit typeren. Hij zegde de Kamer een „uitgebreide en gedocumenteerde nota" over zijn beslissing toe en wil die met de vaste Kamercommissie voor Defensie bespreken. Maar, aldus Van Lent, hoe langer de sluiting wordt vooruitgeschoven, hoe zwaarder de psychologische factoren tellen." Bovendien, zei hij, spelen er op Defensie meer reorganisaties en overplaatsingen.

Met name die laatste opmerking viel uitermate slecht in de Tweede Kamer. Ploeg (VVD): „Verbijsterend, dit is ronduit teleurstellend". PvdA-Kamerlid de Vries: „De staatssecretaris begrijpt kennelijk niet wat hij fout heeft gedaan. Binnenkort komt er een nota maar het besluit moet nu worden genomen." DE CDA-woordvoerders zwegen.

Kamer houdt Bronbeek voorlopig open

Van onze correspondent

DEN HAAG — De Tweede Kamer vindt dat Bronbeek, het tehuis voor oud-militairen, moet blijven. Met algemene stemmen werd dinsdag een motie van die strekking van de regeringsfracties CDA en VVD aangenomen. De Kamer sloot gistermiddag de begrotingsbehandeling van Defensie af. Daarbij stemde de PPR tegen de gehele begroting omdat het defensiebeleid van dit kabinet volgens die fractie geheel verkeerd is.

In de Bronbeek-motie wordt gesteld dat over de voorgenomen sluiting van het tehuis door staatssecretaris Van Lent (Defensie) onvoldoende overleg is gepleegd en niet genoeg naar alternatieven is gekeken. Het kabinet moet, aldus de Kamer, het besluit opschorten en verder overleggen met de vast Kamercommissie voor Defensie.

In Bronbeek zelf was de stemming gisteravond volgens adjudant b.d. Grobben „in elk geval een stuk beter dan de afgelopen dagen en weken". Niettemin beseffen de Bronbeek-bewoners, aldus Grobbe, dat het pleit nog niet voor honderd procent is gewonnen. Op verder overleg van staatssecretaris Van Lent met de Kamercommissie zijn de oud-militairen niet helemaal gerust, gezien „de leugens en halve waarheden" die Van Lent de afgelopen weken ten aanzien van Bronbeek uitsprak.

Een motie van D'66-Kamerlid Brinkhorst waarin het kabinet werd gevraagd exact aan te geven waar de stijging van de defensieuitgaven (tot drie percent) is gebleven werd weggestemd. Voor spraken zich alleen uit PvdA, D'66 en DS'70.

Bronbeek blijft definitief open

Van onze correspondent

DEN HAAG — Staatssecretaris Van Lent (Defensie) is volledig door de knieën gegaan voor de Kamermeerderheid die het militaire bejaardencentrum Bronbeek wil handhaven. Voorzitter De Vries (PvdA) van de vaste Tweede-Kamercommissie voor Defensie concludeerde na een vergadering met Van Lent, dat geen twijfel bestaat aan het voortbestaan van Bronbeek. „Als Van Lent er anders over denkt dan kan hij zijn eigen voortbestaan als staatssecretaris wel vergeten," aldus De Vries.

Van Lent bevestigde in een commissievergadering donderdag dat Bronbeek niet gesloten zal worden. Over verbeteringen aan het complex zal nader beslist worden. Volgens De Vries heeft het parlement het bewijs geleverd de regering nadrukkelijk te willen terugfluiten van het besluit om Bronbeek dicht te doen. „Staatssecretaris heeft vanuit zijn hoge ivoren toren mensen in hun levensavond schrikbeelden aangejaagd door twijfel te zaaien over hun Bronbeek," commentarieerde De Vries.

De staatssecretaris moet op zijn beslissing over Bronbeek terugkomen onder druk van een grote Kamermeerderheid die werd geleid door zijn eigen partijgenoten in de Tweede Kamer en door de liberale regeringspartner.

EEN STUKJE GESCHIEDENIS

Honderd jaar geleden mocht nog lang niet iedereen van 18 jaar en ouder stemmen. In de Grondwet, waarin de rechten en plichten van iedereen omschreven staan, stond toen te lezen:

„De leden van de Tweede Kamer worden in kiesdistricten, waarin het rijk verdeeld wordt, gekozen door meerderjarige ingezetenen, Nederlanders, in het volle genot der burgerlijke en burgerschapsrechten en betalende in de directe belastingen eene som, die overeenkomstig met de plaatselijke gesteldheid, doch niet beneden het bedrag van *f* 20, noch boven dat van *f* 160, in de kieswet zal worden vereist."

Als je dit stukje uit de Grondwet van die tijd goed leest, dan moeten een paar dingen wel opvallen. Er wordt gesproken over meerderjarige Nederlanders. Je moest dus in ieder geval Nederland*er* zijn — dus geen Nederland*se* — en meerderjarigheid betekende in die tijd 25 jaar en ouder. Maar dat was nog niet alles. In het stukje staat ook te lezen dat je een bepaald bedrag aan belastingen moest betalen om je stem uit te mogen brengen. De bedragen in het stukje lijken op het eerste gezicht niet zo erg hoog, maar in die tijd moest je wel een erg goede baan hebben wilde je zoveel belasting moeten betalen. Die belastinggrens betekende dat honderd jaar geleden 94 % van de Nederlandse mannen van 25 jaar en ouder niet mocht stemmen — om over de vrouwen maar te zwijgen.

Aletta Jacobs

Demonstratie voor het vrouwenkiesrecht op de dag van de opening van de Staten Generaal in 1913

Teekening van ALBERT HAHN.

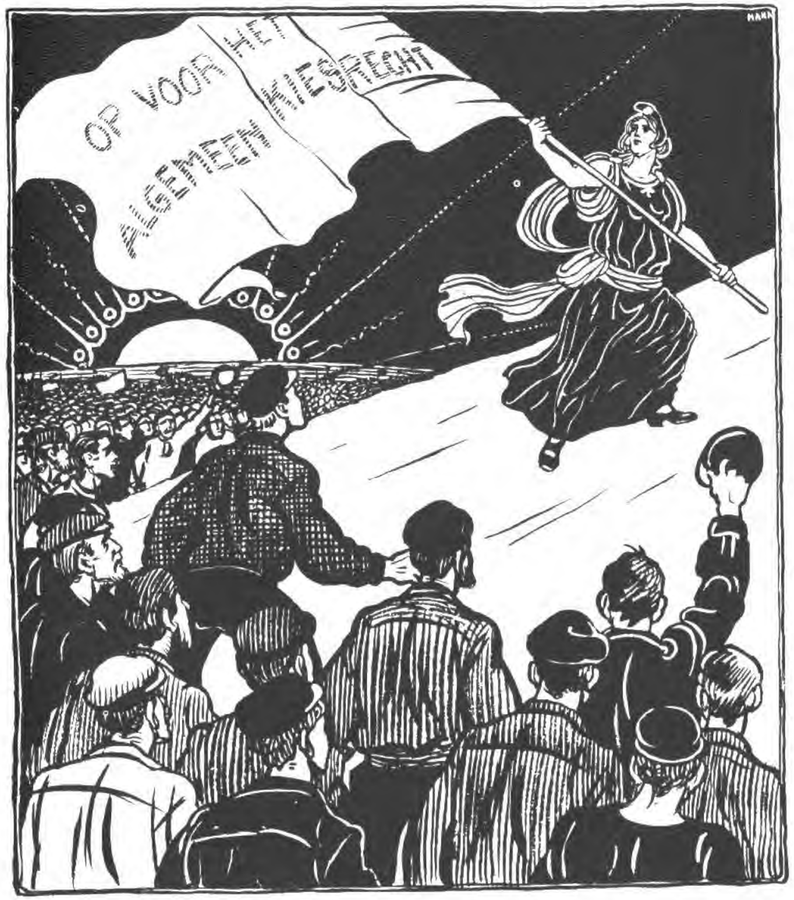

18 SEPTEMBER 1910.

Om de wilde onrust te vermijden, om algemene arbeidsvoorwaarden te kunnen vaststellen en om de honger te bedwingen, zijn wetten nodig. Om wetten uit te vaardigen, moet de regering om. Dat kan alleen wanneer de grote meerderheid van het volk haar afgevaardigden in de Tweede Kamer kan kiezen. 'Algemeen Kiesrecht' is een voorwaarde voor machtsontplooiing en voor algemene lotsverbetering.
Het is dan ook in de actie voor algemeen kiesrecht, dat het N.V.V. zijn verdere terughoudendheid voor politieke actie laat varen. Samen met de S.D.A.P. worden grootse acties belegd. De dinsdag waarop de Staten-Generaal geopend worden, wordt tot 'Rode Dinsdag' uitgeroepen.

Jarenlang hebben in Nederland de arbeiders en hun politieke partijen gevochten voor algemeen kiesrecht voor alle mannen én vrouwen. Door de onrechtvaardige inkomensgrens bij het kiesrecht kozen de rijke Nederlanders steeds die mensen in de Kamer die voor hún belangen opkwamen. Er kwam niemand in de Kamer op voor de mensen die het niet zo breed hadden, simpelweg omdat die mensen niet mochten stemmen en dus ook nooit vertegenwoordigers van hun partijen in de kamer konden kiezen. Langzaam maar zeker veranderde er echter het een en ander in Nederland en nadat een paar keer de bepalingen in de grondwet afgezwakt waren, was er eindelijk in 1919 voor het eerst algemeen actief en passief kiesrecht voor alle meerderjarige mannen en vrouwen in Nederland.

In het stukje uit de grondwet wordt gesproken over „kiesdistricten". Die bestaan al lang niet meer. In 1917 werden ze afgeschaft omdat ze onrechtvaardig gevonden werden. Landen als Engeland, Frankrijk en de Verenigde Staten kennen het systeem nog wel. Het werkte zo. Nederland was opgedeeld in evenveel districten als er kamerzetels te verdelen waren. De kandidaat die in een district uiteindelijk de meerderheid haalde, werd het kamerlid voor dat district. Aan een (overtrokken) voorbeeld kun je zien hoe het systeem werkte en wat de kritiek er op was.

Stel dat er landelijk twee partijen meedoen aan de verkiezingen en het land is, omdat er 100 zetels te verdelen zijn, opgedeeld in 100 districten. Alle kandidaten van partij A halen in hun district 51 % van de stemmen en alle kandidaten van partij B 49 %. Omdat overal de kandidaten van A de meerderheid halen, komen er in het parlement alleen maar kandidaten van partij A. Het grote bezwaar tegen het districtenstelsel was dus dat belangrijke politieke stromingen soms nauwelijks in de Tweede Kamer terecht kwamen.
Voor de districten kwam het stelsel van de *evenredige vertegenwoordiging* in de plaats. Om hetzelfde voorbeeld even aan te houden: partij A kreeg toen niet langer 100 zetels, maar 51; partij B ging van helemaal geen zetel naar 49 zetels.

2

Waarom zouden in de vorige eeuw alleen de mensen met een hoog inkomen kiesrecht gehad hebben?

3

Om welke redenen zouden vrouwen in de vorige eeuw niet hebben mogen stemmen?

Kiezen en gekozen worden voor de Tweede Kamer

Aktief kiesrecht (het recht om te kiezen)	**Passief kiesrecht** (het recht gekozen te worden)
je moet Nederlander zijn	je moet Nederlander zijn
je moet tenminste 18 jaar oud zijn	je moet tenminste 25 jaar oud zijn

VÓÓR HET PARLEMENT.

Teekening van ALBERT HAHN

De Reaktie: „Vervloekt! Eerst alle mannen, straks alle vrouwen. Mijn macht daar ontgaat me. Weg dan met het parlement!"

INFO

Een beetje rekenen

Het voorbeeld van de zetels en de procenten is erg gemakkelijk gekozen. Daar is het dan ook een voorbeeld voor. In de praktijk zit het wel een beetje ingewikkelder in elkaar. Na afloop van de verkiezingen voor de Tweede Kamer wordt het totaal uitgebrachte aantal stemmen gedeeld door 150.
(De Tweede Kamer heeft namelijk 150 zetels)
Op die manier bereken je het aantal stemmen dat nodig is om één kamerzetel te halen. De uitkomst van die deling heet de *kiesdeler*. Haalt een partij minder stemmen dan de kiesdeler dan komt men niet in het parlement.

Wat er daarna gebeurt, is het delen van het aantal stemmen dat één partij gehaald heeft door de kiesdeler.

Stel er zijn totaal 850.000 stemmen uitgebracht en er zijn 17 zetels te verdelen. De kiesdeler is dan
850.000 : 17 = 50.000
Stel verder dat er drie partijen zijn: A, B en C.

Partij A behaalt *539.000 stemmen.*
De partij heeft dan recht op 10 zetels en er blijven 39.000 reststemmen over

Partij B behaalt *240.000 stemmen.*
De partij heeft dan recht op 4 zetels en er blijven 40.000 reststemmen over

Partij C behaalt *71.000 stemmen.*
De partij heeft dan recht op 1 zetel en er blijven 21.000 reststemmen over

Die deling wordt gemaakt voor alle partijen die meer dan de kiesdeler hebben gehaald.
Op dat ogenblik zijn de meeste zetels verdeeld, maar nog niet alle.
In het voorbeeld hierboven zijn van de 17 beschikbare zetels er 15 verdeeld. Er zijn dus een aantal restzetels (in het voorbeeld 2) en die moeten ook nog verdeeld worden.

Daar is een speciaal systeem voor bedacht dat er op het eerste gezicht tamelijk ingewikkeld uitziet.
In feite valt dat nog wel een beetje mee.
Bij de verdeling van de restzetels redeneert men zo: Stel dat alle partijen nou eens één zetel meer gehaald zouden hebben, hoeveel zou dan het gemiddelde aantal stemmen per zetel voor zo'n partij zijn.
In ons voorbeeld gaat dat zo. Als partij A in plaats van hun 10 zetels 11 gehaald zou hebben dan betekende dat per zetel
539.000 : 11 = 49.000 stemmen
Voor B 240.000 : 5 = 48.000 stemmen
Voor C 71.000 : 2 = 35.500 stemmen
De partij die het grootste gemiddelde heeft krijgt de eerste restzetel. In het voorbeeld is dat partij A die nu dus geen 10 maar 11 zetels heeft. De volgende restzetel wordt op dezelfde manier verdeeld.
Je moet daarbij het totaal aantal stemmen van A (240.000) dus niet meer door hun „echte" 11 maar door 12 delen.
Men gaat net zo lang door met het maken van delingen tot alle restzetels „op" zijn.

4

Zoek eens uit welke partij in dit rekenvoorbeeld de tweede restzetel zou krijgen.

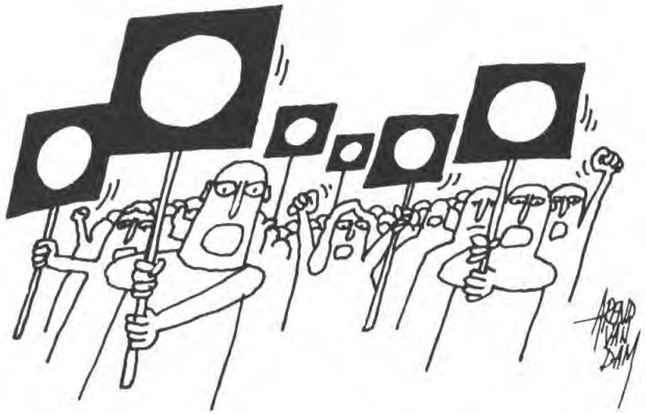

HET VERMOEIENDE WERK VAN EEN KAMERLID

Iedereen heeft wel eens een vergadering van de Tweede Kamer op de televisie gezien. Het is er dan meestal erg onoverzichtelijk. Iedereen loopt maar door elkaar en de meesten lijken helemaal niet te luisteren naar wat de man of vrouw achter het spreekgestoelte te zeggen heeft. Het komt zelden voor dat alle 150 kamerleden ook echt in de banken van de vergaderzaal zitten. Dat is eigenlijk alleen maar het geval als er erg belangrijke dingen besproken worden. En die dingen worden nu juist vaak op de televisie uitgezonden.

Op het ogenblik zitten er elf partijen in de kamer. Sommige partijen hebben maar één kamerlid. De grootste twee partijen zitten in de Tweede Kamer met elk zo'n vijftig kamerleden. De mensen van één partij vormen samen een *fractie*. In de vergaderingen van de fractie wordt besproken welke standpunten men tijdens de kamervergaderingen in zal nemen. Als het onderwerp in de kamer aan de orde komt, zijn daar meestal alleen maar de *specialisten* van de verschillende fracties aanwezig. Ieder brengt dan de mening van zijn fractie naar voren. De rest van de fractie zit meestal ergens anders in het gebouw te vergaderen. Vaak zijn dat *commissievergaderingen*. Net als in de gemeenteraad en in de Provinciale Staten kent ook de kamer commissies waar de voorstellen, die later in de kamer behandeld zullen worden, worden voorbereid.

Meestal is het dus erg leeg in de kamer. Alleen de specialisten van de fracties zijn aanwezig. Het wordt pas druk als er gestemd moet gaan worden. Er mag pas gestemd worden als het quorum (de helft + één = 76 kamerleden) aanwezig is. Voor een stemming drukt de kamervoorzitter op een belletje. De andere kamerleden laten dan het werk waar ze op dat moment mee bezig zijn, voor wat het is en gaan naar de grote vergaderzaal. Hun fractiegenoot die daar aan het debat deelneemt, vertelt snel even wat er aan de hand is en hoe ze moeten stemmen. De stemming vindt plaats en iedereen gaat weer met zijn werk verder.

Kamerleden krijgen voor het werk dat ze doen een redelijke vergoeding, maar daar staat tegenover dat ze een drukke zenuwslopende baan hebben. Hun agenda's staan vol vergaderingen. Vergaderingen van de Kamer, van hun commissies, van hun fractie, partijvergaderingen, spreekbeurten in het land, allerlei bijeenkomsten die te maken hebben met hun vakgebied in de fractie, enz. Daar komt dan nog een keer bij dat ze de kranten en tijdschriften moeten volgen en zich natuurlijk moeten voorbereiden op de vergaderingen waar ze naar toe moeten.

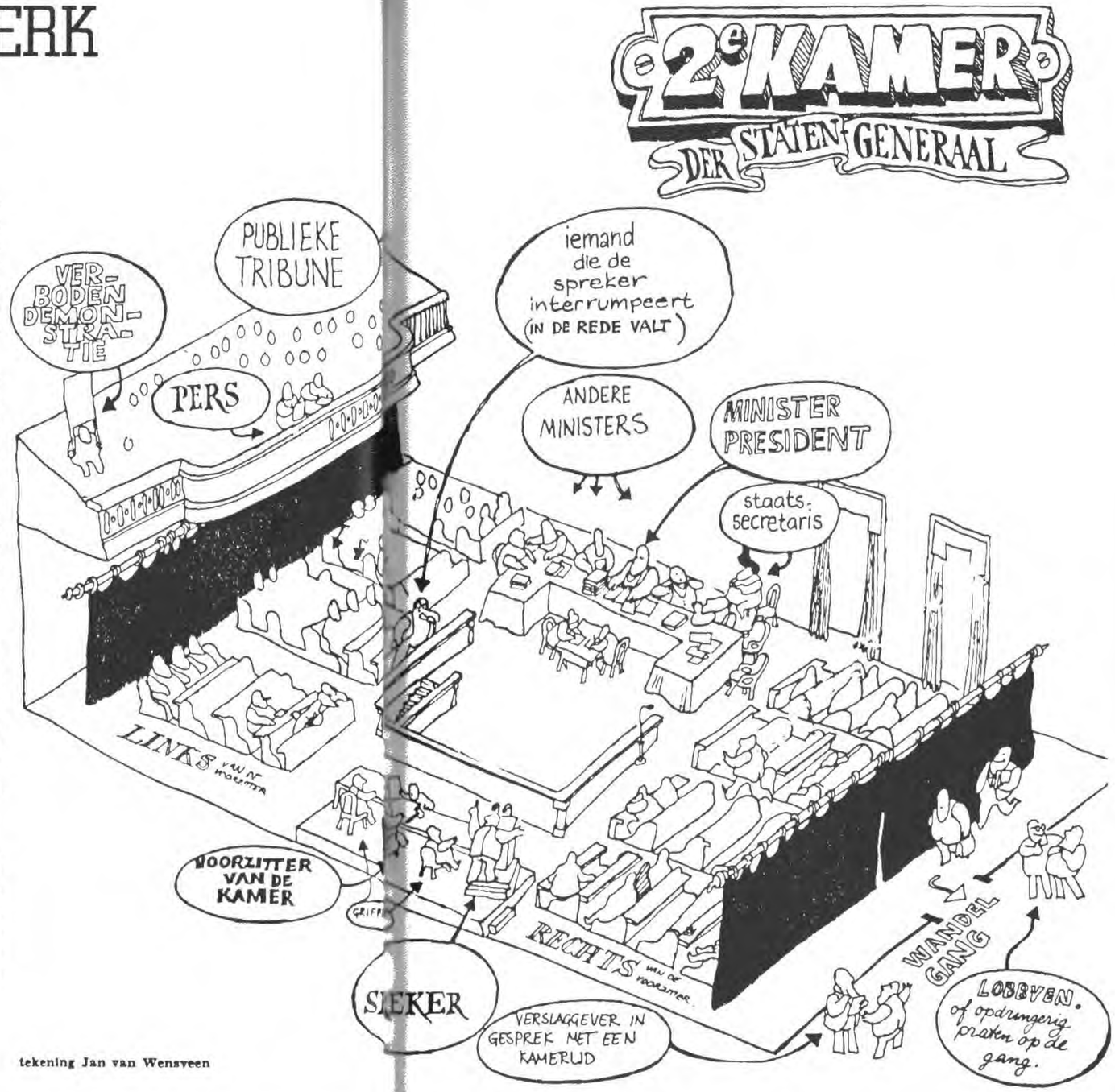

tekening Jan van Wensveen

● *Kamervoorzitter Dolman: „Drie slachtoffers".*

Dolman verbiedt nachtelijke kamerdebatten

(Van onze correspondent in Den Haag)

De uitputtende algemene en politieke beschouwingen die de vorige week in de Tweede Kamer zijn gehouden, hebben volgens Kamervoorzitter Dolman drie slachtoffers gemaakt. Dat is voor hem reden dit soort langdurige debatten (tot vijf uur in de morgen) niet meer te laten plaatshebben.

Het Kamerlid Scholten (CDA) moest in de nacht van donderdag op vrijdag per ziekenauto naar huis worden gebracht nadat hij last had gekregen van een kwaal, die gewoonlijk zijn levensritme ongestoord laat. De fractieleidster van de PPR, mevrouw Beckers, verstuikte om middernacht haar enkel op één van de treden in de vergaderzaal. Blootvoets, hinkend en met een dikke zwachtel, moest ze de rest van de nacht naar het spreekgestoelte strompelen om voor haar fractie het woord te voeren.

Het laatste slachtoffer viel na afloop van de vergadering. Kamerlid Stoffelen (PvdA) reed zijn auto total loss tegen een boom. Zelf bleef hij ongedeerd.

Hoewel natuurlijk niet is bewezen dat een verband bestaat tussen deze gebeurtenissen en de lange vergaderingen, was dit voor Dolman gisteren aanleiding genoeg om aan te kondigen dat hij overdreven lange zittingen van de Kamer zou gaan beperken.

WAT KAN DE TWEEDE KAMER DOEN?

In een gemeente is het college van Burgemeester en Wethouders het dagelijks bestuur. Landelijk kun je zeggen dat de regering zo'n dagelijks bestuur is. De verhoudingen liggen op landelijk niveau heel anders dan gemeentelijk. In een gemeente zijn en blijven de wethouders lid van de gemeenteraad, de leden van de regering, de ministers, mógen zelfs geen Tweede Kamerlid zijn. Regering en kamer hebben beide duidelijk afzonderlijke taken:

- **De regering bereidt bepaalde besluiten voor en voert die uit**
- **De Tweede Kamer keurt de besluiten van de regering goed (of af) en controleert het werk van de regering**

Om haar taak goed te kunnen doen heeft de Tweede Kamer een aantal machtsmiddelen. Hieronder zie je daar een overzicht van.

de Kamer heeft het recht om wetsvoorstellen van de regering te veranderen

Dit is een van de belangrijkste mogelijkheden die de Tweede Kamer als wetgevende macht heeft. Door van dit recht (het recht van amendement) gebruik te maken kan men dingen uit wetsontwerpen halen waar men het niet mee eens is, bepaalde dingen er aan toevoegen, dingen afzwakken, enz.

de Kamer heeft het recht om de regering aan de tand te voelen

Iedere donderdag is er in de kamer het zogenaamde vragenuurtje. Dan mogen de kamerleden allerlei vragen aan de ministers stellen. Ook kunnen ze schriftelijk bepaalde dingen vragen. Een ander recht is het interpellatierecht. Dat is eigenlijk net zo iets als het stellen van mondelinge vragen aan de minister, alleen met één verschil. Gewone vragen dienen alleen maar om aan informatie te komen. Als een kamerlid een minister echter interpelleert, dan betekent dat dat hij zeer kritische vragen voor de minister heeft. Zo van: waarom heb je dat nou in vredesnaam kunnen doen? In de parlementaire taal vraag je zoiets natuurlijk heel anders, maar het komt er wel op neer.

de Kamer heeft het recht om zelf wetten in te dienen

De Tweede Kamer heeft het recht zelf het initiatief te nemen om met een wetsvoorstel te komen (initiatief-recht). Het kan voorkomen dat de kamer vindt dat iets beter geregeld moet worden en dat de regering daar veel te lang mee wacht.

Dan mag de Kamer (als ze dat in meerderheid wil) zelf met een wetsvoorstel komen.

de Kamer heeft het recht om de financiële plannen van de regering te veranderen

Ieder jaar stelt de regering in een *begroting* vast wat ze van plan is het volgende jaar uit te geven, waaraan ze dat geld uit zal gaan geven en hoe ze aan het geld komt om dat te gaan doen. In een groot aantal vergaderingen van de Kamer wordt over die begroting gesproken en daarbij heeft de Kamer het recht de begroting in z'n geheel of bepaalde gedeelten ervan af te wijzen of te veranderen.

de Kamer heeft het recht zelf een onderzoek in te stellen

Het komt heel zelden voor dat de kamer van dit zogenaamde enquêterecht gebruik maakt. Om zelf zo'n onderzoek in te mogen stellen heb je een meerderheid in de kamer nodig en omdat het bij zo'n enquête vaak gaat om dingen die de regering zelf niet wil onderzoeken, zullen de regeringspartijen niet zo gauw voor een enquête stemmen.

5

Verzamel tot de volgende les een aantal krante-artikelen die je tegenkomt over de politiek in Den Haag (ook voor vraag 7).

a Zoek uit die knipsels een voorbeeld waaruit blijkt dat de Tweede Kamer de regering controleert.

b Zoek eens een voorbeeld waaruit blijkt dat de regering met voorstellen naar de Tweede Kamer gaat.

de Kamer kan vragen om een regeringsnota

Dit is niet zo'n precies omschreven recht als de dingen die hiervoor genoemd werden, maar het komt de laatste jaren steeds vaker voor dat de Kamer de regering om zo'n nota vraagt. Vaak zijn er dan bepaalde zaken aan de orde die de Kamer niet op zich zelf staand wil bekijken, maar in groter verband. Dan vraagt men de regering om een nota waarin de hele problematiek uiteengezet wordt en waarin staat aangegeven wat ze er de komende jaren aan denkt te zullen gaan doen.

de Kamer kan in een motie de regering vragen iets te doen

Een aantal kamerleden kan een motie opstellen waarin aan de regering gevraagd wordt iets wel of juist niet te doen. Als de meerderheid in de Kamer het daar mee eens is, wordt de motie aangenomen. Een minister kan de dingen die in zo'n motie gevraagd worden, naast zich neerleggen. Maar als hij dat doet, moet hij er wel erg goede redenen voor hebben. Is de Kamer het daarna nog niet met de minister eens en vindt ze dat de minister doorgaat met het doen van de verkeerde dingen, dan kan ze als krachtigste wapen een motie van afkeuring aannemen. Hierin staat eigenlijk gewoon dat de minister maar beter kan vertrekken. Het komt heel zelden voor dat zo'n motie van afkeuring wordt ingediend en aangenomen door de kamer.

EEN DEBAT IN DE KAMER

Vaak zijn er in de Kamer heel rustige debatten waarbij de specialisten van de verschillende partijen hun zegje doen en de minister antwoordt. Maar soms gaat het er ook erg fel toe. Wat er op 15 februari 1979 gebeurde is daar een voorbeeld van. Er was een debat over de woningbouw in Nederland. Het CDA en de VVD, die ministers in de regering hadden, namen het voor hun minister van volkshuisvesting op.
De PvdA, die zich tegen de regering opstelde, had alle mogelijke kritiek op de regering. Ze had een aantal kritische vragen gesteld waarna de minister een uitgebreid antwoord gaf dat meer dan twee uur duurde, maar waarbij hij, volgens de PvdA, helemaal geen antwoord gegeven had op hún vragen. De minister zei dat de vragen van de PvdA niet aan de orde waren.

Na de eerste ronde van het debat (de kamerleden hadden hun zegje gezegd en de minister had daarop geantwoord) stelde de woordvoerder van de PvdA, Van Dam, zijn vragen in tweede ronde nog een keer. Minister Beelaerts zweeg ook toen weer in alle talen. Van Dam werd nog kwader dan hij al was en hij weigerde het debat voort te zetten. Er kwam van de PvdA het voorstel het debat dan maar tot volgende week uit te stellen, maar de regeringspartijen waren het daar natuurlijk niet mee eens. Er moest over dat voorstel gestemd worden en dat kon niet meer, want vanwege het late uur waren al heel veel kamerleden naar huis gegaan. Om te mogen stemmen in de kamer moet het quorum (dat is de helft plus één van de leden) aanwezig zijn. De voorzitter moest toen de vergadering sluiten en het debat zou de volgende week voortgezet worden. De PvdA had toen nog een paar dagen de tijd om te beslissen of ze verder nog met de minister zou willen praten.

Hieronder staat een stukje uit dat felle debat van die avond. Let vooral eens op de rol van de voorzitter van de Kamer. Een van de kamerleden wordt door de kamer jaarlijks tot voorzitter benoemd en traditiegetrouw is het zo dat de voorzitter altijd uit de grootste kamerfractie komt. Op het ogenblik van dit debat was Vondeling nog voorzitter; hij was lid van de PvdA-fractie. Hieronder kun je lezen dat het Kamervoorzitterschap helemaal geen eenvoudig karweitje is waarbij je het, als je het eerlijk doet, ook met de mensen van je eigen partij aan de stok kunt krijgen. Voor de VVD voerde De Beer het woord. Hij werd zo'n beetje om de andere zin onderbroken *(geïnterrumpeerd)* door PvdA-kamerleden (Van Dam en Kombrink). Vondeling vond dat zijn partijgenoten te ver gingen:

Vondeling: 'Neen, ik sta geen interrupties toe, anders komen alle schema's in de war! Het woord is aan de heer De Beer!'
Kombrink: 'Ik protesteer daartegen!!'
V.: 'U hebt niet het woord.'
K.: 'Ik protesteer daartegen.'
V.: 'Dat moet u niet doen. Ik geef u daartoe geen gelegenheid. Het woord is aan de heer De Beer.'
(Even later)
V.: 'Wij zijn nog maar doende met de eerste termijn. Dat is het eeuwige misverstand dat optreedt bij de behandeling van deze begroting. Er komt nog een tweede, en als u wilt een derde en vierde termijn.'
(De CDA-er Pam Cornelissen wil desondanks nog wat zeggen).
Van Dam: 'Cornelissen, zitten!!'
(Even later, bij een vragende blik van De Beer).
Van D.: 'U staat daar al vijf minuten te praten en ik heb nog niks gezegd. Ik mag niet eens interrumperen.'
Corn.: 'Meneer de voorzitter. Het totaal aantal . . .'
V.: 'Afgelopen!!! Meneer De Beer, gaat u nu toch door met uw betoog.'
Van D.: 'Ik moet mij maar laten beledigen.'
De B.: 'Ik herinner mij een maidenspeech van de heer Van Dam, waarbij hij ik weet niet wat uitlokte, waarbij wij onze mond hebben moeten houden. Misschien voelt de heer Van Dam nu wat wij toen hebben ervaren.'
Van D.: 'Ik vind het niet erg als u uw mond moet houden.'
V.: 'Meneer Van Dam, ik vraag u uw mond te houden.'
Van D.: 'Maar als . . .'
V.: 'Ik moet er werkelijk de hand aan houden. Ik kan niet meer toestaan dat er wordt geïnterrumpeerd. De heer De Beer gaat ook niet meer in op de interrupties van de heer Van Dam!'
Kombrink: 'Dat kunt u de heer De Beer niet voorschrijven. Dat is zijn goed recht!!'
De B.: 'U weet ook niet wat er in mijn tekst staat, meneer de voorzitter!'
V.: 'Als de heer Kombrink zich niet houdt aan de voorschriften, die ik nu heb gesteld, dan verzoek ik hem deze zaal nu te verlaten.'

(Kombrink besluit zich, woedend, verder stil te houden).
(Even later, na een opmerking van De B. aan het adres van Van D.)
Van D.: 'Ik kan mij niet verdedigen. Ik ben net het Koninklijk Huis . . .'

INFO

De Eerste Kamer

Vergeleken met de felle debatten in de Tweede Kamer gaat het er in de Eerste Kamer maar rustig aan toe. De Eerste Kamerleden vergaderen eenmaal per week. De politici in de Tweede Kamer vergaderen drie, soms vier dagen per week. Een andere naam voor de Eerste Kamer die nogal eens gebruikt wordt is de *senaat;* de 75 Eerste Kamerleden worden dan ook wel *senatoren* genoemd.

Alle Nederlanders van 18 jaar en ouder mogen meedoen bij het kiezen van de Tweede Kamer. Er zijn echter maar een paar honderd mensen die de leden van de Eerste Kamer kiezen. Dat zijn de leden van de provinciale staten. Eén keer in de drie jaar treden 37 van de 75 senatoren af en drie jaar later de overige 38. De leden van de provinciale staten kiezen dan nieuwe leden voor een periode van steeds zes jaar. Dergelijke niet-rechtstreekse verkiezingen heten *getrapte verkiezingen:* je kiest de Eerste Kamerleden niet zelf, maar de mensen die jij in de provinciale staten gekozen hebt, kiezen ze voor jou.
Je begrijpt dat die statenleden meestal mensen van hun eigen partij kiezen voor de Eerste Kamer.

Als je kijkt naar de rechten die de Eerste Kamer heeft, blijkt dat de senaat niet zo belangrijk is als de Tweede Kamer. De Eerste Kamer heeft alle rechten die de Tweede Kamer ook heeft, op één heel belangrijk recht na: het recht van amendement. Alle besluiten die door de Tweede Kamer genomen worden, moeten ook nog een keer door de Eerste Kamer behandeld en goedgekeurd worden, voor de regering ze mag uitvoeren. Omdat de senatoren door middel van het recht van amendement geen veranderingen in de voorstellen mogen aanbrengen, kunnen ze er in feite alleen maar „ja" of „nee" tegen zeggen.

Meestal zegt de senaat „ja" tegen de voorstellen die al door de Tweede Kamer zijn aangenomen. Een heel enkele keer gebeurt het dat een voorstel niet wordt goedgekeurd. Een wetsvoorstel om een regeling voor abortus te maken dat door de Tweede Kamer aangenomen was, werd in 1976 door de Eerste Kamer verworpen.

Veel mensen vinden dat zo'n Eerste Kamer weinig zin heeft, anderen zijn van mening dat de senaat wel nuttig is. De voorstanders van de Eerste Kamer zeggen dat je door voorstellen in beide kamers te bespreken de burgers een extra zekerheid geeft dat de zaken ook zorgvuldig behandeld worden. Door de Tweede Kamer gemaakte fouten zouden er door de Eerste Kamer weer uitgehaald kunnen worden. Dan zou de Tweede Kamer zijn huiswerk over kunnen maken, want de senatoren mogen zelf niets aan de voorstellen veranderen.
De tegenstanders van de Eerste Kamer vinden zo'n redenering eigenlijk maar onzin en een belediging voor de Tweede Kamer; net alsof die zo onnauwkeurig zou werken!
De voor- en tegenstanders zullen het wel nooit met elkaar eens worden!

6

a Hoe zou het komen dat de Eerste Kamer op een andere manier gekozen wordt dan de Tweede?

b Welke nadelen zou je kunnen noemen van getrapte verkiezingen?

c Waarom zou de Eerste Kamer het recht van amendement niet hebben?

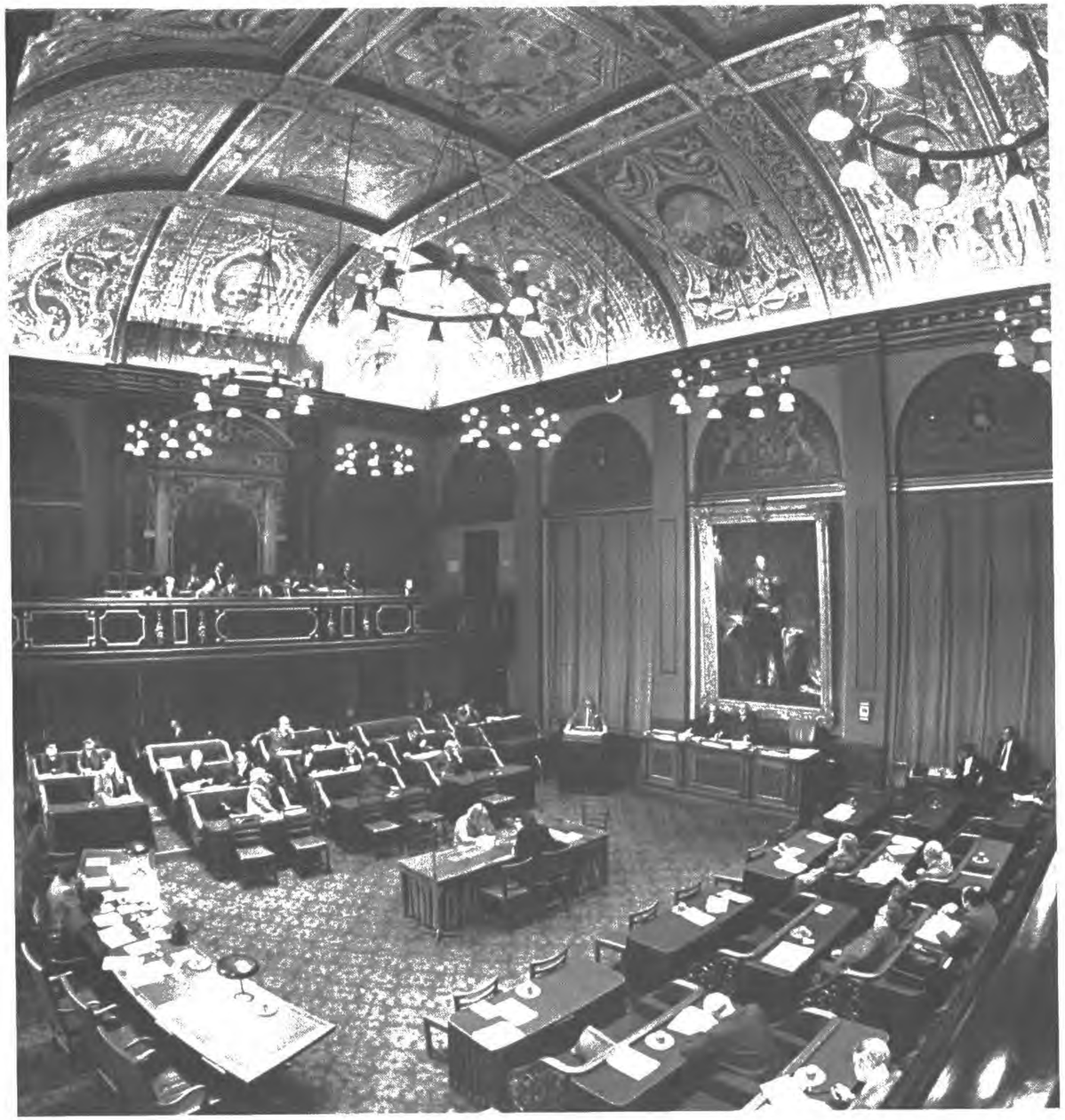

HOE KOMT EEN REGERING TOT STAND?

Er kunnen twee redenen zijn om verkiezingen uit te schrijven. De eerste reden is dat de vier jaren die een regering (volgens de grondwet) mag zitten, om zijn en er nieuwe verkiezingen gehouden moeten worden. In Nederland is het na de oorlog een uitzondering dat een regering vier jaar blijft zitten.
In vele gevallen was er een *kabinetscrisis*. Dat kan op twee manieren. Soms is er bij de ministers zoveel onderling verschil van mening dat men zijn ontslag maar aanbiedt omdat er zo niet verder te werken is. Soms gebeurt het ook dat de Kamer tegen een voorstel stemt dat de regering erg belangrijk vindt. De regering geeft daarna te kennen dat ze, als ze niet mag doen wat ze gedacht had, er maar mee ophoudt. De minister-president biedt dan het ontslag van zijn kabinet bij de koningin aan en meestal worden er daarna nieuwe verkiezingen uitgeschreven.

Als de verkiezingen achter de rug zijn en bekend is hoe de krachten in de Kamer zijn verdeeld, moet er een nieuwe regering gevormd worden en breekt de periode van de *kabinetsformatie* aan. Het nieuwe kabinet zal om te kunnen werken het vertrouwen van een meerderheid in de Kamer moeten hebben. (Anders kan de Kamer het kabinet de eerste de beste keer weer naar huis sturen.) In Nederland is echter geen enkele politieke partij zo groot dat die in z'n eentje een meerderheid kan vormen. De ministers komen dus uit verschillende politieke partijen en die partijen moeten dan op de een of andere manier gaan samenwerken.
Deze samenwerkende partijen, de *regeringspartijen*, vormen samen een *coalitie*. De partijen die niet in de regering zitten, worden de *oppositiepartijen* genoemd. Vaak is de scheiding tussen regerings- en oppositiepartijen niet zo erg scherp. De oppositiepartijen zijn lang niet tegen alles wat de regering wil. Ook komt het voor dat een kamerlid van een van de regeringspartijen het met de oppositie eens is. Je ziet ook geregeld dat twee coalitiepartners het niet met elkaar eens zijn; de een vindt dan van de ander dat die meer zijn zin gekregen heeft.

Na de verkiezingen benoemt de koningin een *formateur* die de *opdracht* krijgt een kabinet te vormen. Deze begint daarna onderhandelingen met verschillende partijen en na verloop van tijd blijkt of hij wel of niet slaagt:

- Slaagt hij er in een kabinet te formeren dan doet hij de koningin de mededeling *„Ik aanvaard de opdracht"*. Meestal wordt de formateur de minister-president in het nieuwe kabinet.
- Slaagt de formateur er niet in een kabinet samen te stellen, dan bericht hij de koningin: *„Ik geef de opdracht terug"*. De koningin benoemt daarna een nieuwe formateur.

7

**Ga aan de hand van je kranteknipsels na welke partijen de regeringspartijen zijn en welke de oppositiepartijen.
Waaruit kun je afleiden dat een partij een regeringspartij of een oppositiepartij is?**

8

Leg zo duidelijk mogelijk uit wat het verschil is tussen het werk van een informateur en een formateur.

9

In Nederland duren de kabinetsformaties over het algemeen vrij lang. Hoe zou dat komen?

EINDE VAN DE RIT

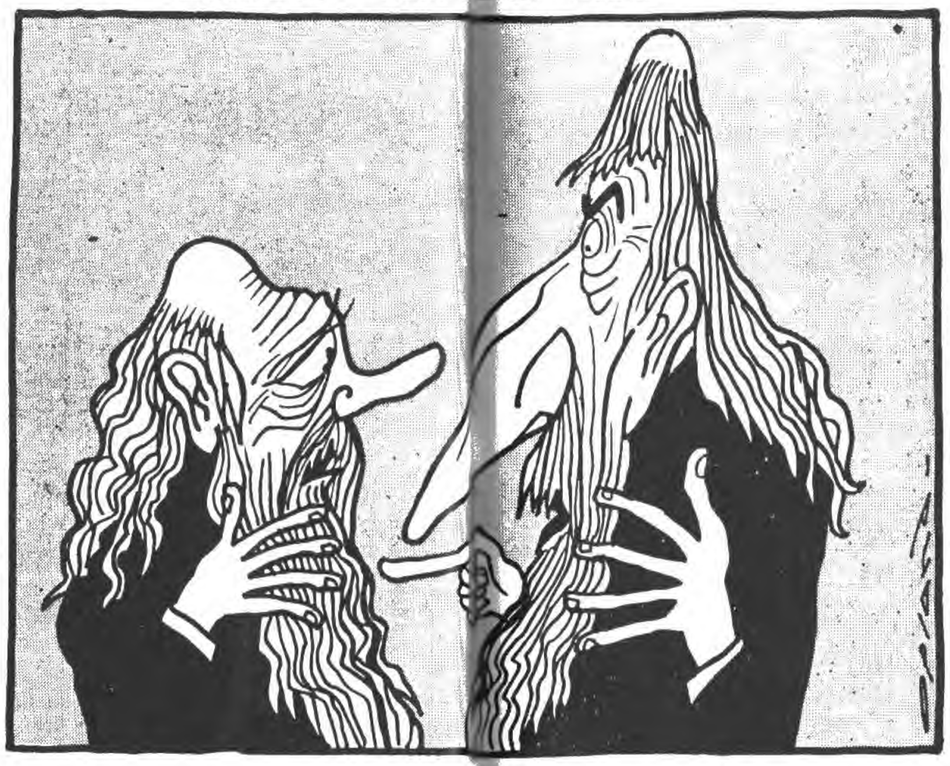

Het samenstellen van een kabinet is in Nederland een zeer ingewikkeld karwei. Meestal wordt er dan ook in plaats van een formateur een *informateur* benoemd die het voorbereidende werk doet. Hij praat met de verschillende partijen en vergelijkt de verkiezingsprogramma's die ze opgesteld hebben. Zo komt hij al pratende tot een idee welke partijen naar zijn mening het beste in een nieuw kabinet zouden kunnen gaan samenwerken. Als hij daarover verslag uitgebracht heeft aan de koningin is zijn werk afgelopen.

Daarna wordt de formateur benoemd die van de koningin de opdracht krijgt een kabinet te vormen van een bepaalde samenstelling. De formateur gaat met de partijen die zullen gaan samenwerken om de tafel zitten. Eerst om de verkiezingsprogramma's met elkaar te vergelijken en om samen een *regeringsprogram* te maken. Dat zijn moeilijke onderhandelingen, want niet alle partijen willen hetzelfde. Het is moeilijk dingen die je aan je kiezers beloofd hebt, weg te laten en er voor in de plaats dingen te doen die je eigenlijk niet wilde.

Als de gesprekken over het regeringsprogram achter de rug zijn, komt het moment dat de ministersposten over de partijen verdeeld gaan worden. Allereerst wordt er dan afgesproken hoeveel ministersposten en staatssecretariaten (een staatssecretaris is een soort onder-minister die één bepaalde taak uit de portefeuille van een minister heeft) iedere coalitiepartner krijgt. Als de partijen daar dan ook weer uitgekomen zijn, zoekt iedere partij de meest geschikte personen voor de functies. In de praktijk is het vaak geen eenvoudig werk om mensen te vinden die voor alle partijen aanvaardbaar zijn.
Al met al is zo'n Nederlandse kabinetsformatie vaak een erg tijdrovende aangelegenheid. In 1977 waren er eind mei verkiezingen en pas tegen het eind van het jaar was er het kabinet-Van Agt. In de tussentijd bleef het „oude" kabinet zijn werk doen. In de parlementaire taal wordt zo'n kabinet een *demissionair* kabinet genoemd. Er wordt dan natuurlijk wel geregeerd. Alleen is het wel zo dat er, omdat men toch op het punt staat af te treden, met allerlei belangrijke beslissingen gewacht wordt tot het nieuwe kabinet er is.

DE REGERING AAN HET WERK

Uiteindelijk bepalen de Eerste en Tweede Kamer wat er moet gebeuren en ze kijken of de regering haar werk wel goed doet. Als je dit zo leest, is het net alsof al die ministers bij elkaar niet zo veel te vertellen hebben. Op papier mag dat misschien wel zo zijn, in werkelijkheid ligt dat anders. In de meeste gevallen is de regering samengesteld uit mensen van die partijen die in de Tweede Kamer samen de meerderheid hebben. De plannen van de regering maken dus een goede kans ook in de Tweede Kamer de meerderheid te halen. Daar komt dan nog bij dat door de Kamer in de meeste gevallen alleen de hoofdlijnen worden aangegeven, waardoor de regering in de uitvoering nog de nodige speelruimte heeft.

Meestal vergaderen alle ministers samen eenmaal per week onder voorzitterschap van de minister-president in zijn ambtswoning, het Catshuis. Die vergaderingen van de *ministerraad* worden op vrijdag gehouden. Daar maken de ministers afspraken over de dingen die ze aan zullen gaan pakken. Vaak zijn dat moeilijke beslissingen en vaak zijn de ministers het onder elkaar niet eens. Omdat de vergaderingen van de ministerraad geheim zijn, is het enige wat er van die vergaderingen naar buiten komt, de mededelingen die de minister-president na afloop van de vergadering op zijn wekelijkse persconferentie doet.

Een oorzaak van veel meningsverschillen tussen de ministers ligt in het feit dat iedereen natuurlijk probeert op te komen voor zijn eigen ministerie. Die ministeries (ook wel *departementen* genoemd) zijn enorm grote organisaties. Vaak werken er duizenden ambtenaren. De politieke leiding van een ministerie ligt bij de minister (en zijn staatssecretaris(sen)). Om er voor te zorgen dat de organisatie goed draait, is er ook een ambtenaar die direct onder de minister staat. Dat is de *secretaris-generaal*. Je kunt zijn positie wel zo'n beetje vergelijken met die van de gemeente-secretaris in de gemeente. En net zoals de secretarie op het gemeentehuis verdeeld is in een aantal afdelingen met allemaal een eigen taak, zo is dat ook in een ministerie het geval. Daar heet een afdeling een directie (of ook wel *directoraat-generaal*).

10

EEN REGERING DIE OP DEMOCRATISCHE WIJZE TOT STAND GEKOMEN IS, MOET VIER JAAR LANG KUNNEN BESTUREN ZONDER DE DREIGING VAN EEN KABINETSCRISIS.

Geef argumenten voor en tegen deze stelling.

11

Omdat ministers weer aftreden en nieuwe er voor in de plaats komen, krijgen de ambtenaren op de ministeries steeds met andersdenkende politieke bestuurders te maken.
Wat zijn daarvan de voor- en nadelen?

Wekelijkse persconferentie

INFO

De macht van de koning

Toen de Fransen aan het begin van de vorige eeuw Nederland weer verlaten hadden, kreeg Nederland zijn eerste „eigen" koning. Het was Willem I de zoon van de vroegere stadhouder. Nederland werd een monarchie: een staatsvorm waarin een koning het staatshoofd is en waarin hij – voor het leven benoemd – na zijn dood door een familielid wordt opgevolgd. Nederland kreeg een grondwet waarin de rechten en plichten van alle inwoners – dus ook van de koning – omschreven stonden. De koning moest toen hij tot koning gekroond werd, een eed afleggen dat hij zich zou houden aan wat er in de grondwet stond. Zo'n monarchie heet een *constitutionele monarchie* (constitutie = grondwet).

De macht van de eerste Nederlandse koning was erg groot. Zo had hij het recht de leden van de Eerste Kamer te benoemen en ook stelde hij – zonder dat hij daarover iemand om raad hoefde te vragen – de ministers aan. Want de ministers waren zijn dienaren en wat het parlement wilde deed niet zo veel ter zake. Als er meningsverschillen tussen de ministers en de Kamer waren, dan stuurde je gewoon de Kamer naar huis en organiseerde je nieuwe verkiezingen.

Een aantal jaren bleef die situatie bestaan: de koning had het voor het zeggen. Als een minister het niet met hem eens was, dan werd die minister ontslagen. Als de Kamer het niet met zijn ministers eens was, dan kon de Kamer aftreden. Steeds meer mensen kwamen hier tegen in opstand. Er waren nogal wat (rijke) Nederlanders die vonden dat zij meer te zeggen moesten hebben en de koning minder. Toen in 1848 overal in Europa opstanden uitbraken tegen autoritaire vorsten, leek het er een ogenblik op dat dat ook in Nederland zou gaan gebeuren.

Vooral de autoritaire Willem III had er moeite mee de nieuwe spelregels te accepteren. Omdat de koning de notulen van alle vergaderingen van de ministerraad persoonlijk wilde lezen, hielden de ministers ze zo beknopt mogelijk. Ze zorgden ervoor dat de moeilijke dingen niet al te duidelijk in die notulen kwamen, omdat ze anders eindeloze discussies met hun koning zouden krijgen. Een minister uit die tijd schreef het volgende over Willem III:
Alle eenigszins belangrijke zaken worden door de ministers met den Koning van meet af aan schriftelijk behandeld. Men is daartoe ook daarom verplicht dewijl hij, bij een mondelinge behandeling, den betrokken minister, vaak reeds na het spreken der eerste woorden in de rede valt met een: 'Daar wil ik niets van weten' en dan moeilijk tot andere gedachten is te brengen. Iemand die zóó hoog staat als hij meent te staan erkent niet gemakkelijk dat hij zich vergiste of dat hij ongelijk had. Ontvangt hij echter de voorstellen schriftelijk dat is hij wel verplicht ze in haar geheel te lezen; hij kan er bovendien over nadenken en er zijn geen getuigen geweest van een aanvankelijk besluit tot weigeren.

Koning Willem II wist dat te voorkomen. Omdat hij bang was om, net als veel van zijn collega's in het buitenland, weggejaagd te worden, gaf hij toe aan de eisen van de burgers om meer zeggenschap. Hij beloofde een nieuwe grondwet waarin de mensen meer rechten zouden krijgen en meer zeggenschap over het bestuur van het land. De staatsman Thorbecke kreeg de opdracht zo'n nieuwe grondwet te maken. Zo kreeg de Kamer de rechten waarover je in de paragraaf „Wat kan de Tweede Kamer doen?" al het een en ander hebt kunnen lezen. (Let er hierbij wel op welke mensen er in die tijd mochten stemmen: als er in die tijd over rechten voor de burgers gesproken werd, bedoelde men eigenlijk alleen maar een kleine groep rijke Nederlanders.) In die grondwet werd de macht van de koning drastisch beperkt door vast te leggen dat de ministers niet langer verantwoording schuldig waren aan de koning maar aan het parlement.

Zo ontstond er een nieuwe verhouding tussen ministers en koning enerzijds (samen worden ze ook wel de Kroon genoemd) en de kamer anderzijds. Als er iets mis ging in het uitvoerende werk van de Kroon, kon de Kamer de minister op het matje roepen. Als de Kamer vond dat de minister het volstrekt fout gedaan had, dan kon men de minister naar huis sturen. De koning bleef daarbij buiten schot: hij werd onschendbaar en stond boven de partijen.
Langzamerhand leerde iedereen zijn rol in de parlementaire democratie te spelen. Als de Koningin op Prinsjesdag in de Troonrede de plannen van het kabinet voor het volgend jaar bekend maakt, dan is die toespraak van de eerste tot de laatste letter door de ministers geschreven. De koningin leest de Troonrede voor zonder dat ze er iets in mag veranderen. Ook dat hoort bij haar taak als staatshoofd in een parlementaire democratie.
Net als een burgemeester en een commissaris van de koningin staat het staatshoofd boven de partijen. Bij staatsbezoeken vertegenwoordigt ze ons land. Stuk voor stuk zijn dat belangrijke taken binnen een democratische staat.

12

Omschrijf het begrip constitutionele monarchie
Welke rol speelt de Koningin binnen onze democratie?

13

De manier waarop ons land aan het begin van de vorige eeuw (± 1820) geregeerd werd, verschilt nogal van de manier waarop het nu geregeld is. Probeer die verschillen eens aan te geven.

7. TERECHT GEREGELD

Man (45) tuigde jongetje af in fietsenhok: f 250 boete

(Van een onzer correspondenten)
De 45-jarige directeur Guy R. L. S. uit Zuidlaren heeft begin dit jaar een jongetje, dat het zijn dochtertje op school moeilijk zou hebben gemaakt, even meegenomen naar het fietsenhok achter de school. Hier sloeg hij de negenjarige zo hard dat deze op de grond viel, waarna er, volgens omstanders, ook nog getrapt zou zijn. De jongen hield er een lichte hersenschudding aan over.
Voor deze mishandeling stond S. terecht voor de politierechter in Assen.
Op de zitting bleek de man nog steeds geheel achter zijn handelwijze te staan. Politierechter mr. E. J. Anneveldt: „Ik vind dit wel een heel bedenkelijke mentaliteit. U lokt agressie uit." Ook de officier van Justitie mr. A. B. Vast, had er geen goed woord voor over: „Lijfstraffen zijn in deze maatschappij uit den boze, privégeweld kunnen we niet toelaten."
Hij eiste tegen S. een boete van f 250. De politierechter vonniste conform.

Ouders laten peuter hele avond alleen

De politie van Hoogeveen kreeg gisteravond een telefoontje dat in de wijk Krakeel een kind van twee jaar alleen was achtergelaten. Het zat huilend achter het raam. De politie brak de woning open en bracht het naar de grootmoeder.
De ouders waren een avondje uit. Vanmorgen om zeven uur belde de vader de politie om te informeren waar zijn kind was. Hij was boos dat de politie zich over het kind had ontfermd. Volgens buurtbewoners was het niet de eerste keer dat het kind een hele avond alleen achterbleef.

1

a Welke regels worden in de twee artikeltjes overtreden?

b Van welke straffen is in het eerste artikeltje sprake?

c Zijn er volgens jou in beide gevallen ook verzachtende omstandigheden?

d Vind je dat het in deze gevallen echt nodig is om een rechter in te schakelen of zou jij oplossingen weten zonder rechter?

2

a Ga eens na wat je gisteren allemaal gedaan hebt. Wat je ook gedaan hebt, je hebt in ieder geval met regels te maken gehad. Schrijf eens vijf verschillende regels op.

b Welke van die vijf regels heb je wel eens overtreden en welke haast nooit? Hoe zou het kunnen dat je sommige regels haast nooit en andere vaak overtreedt?

c Geef eens aan welke straffen jij zou geven aan de overtreders van jouw vijf regels.